

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНСИЭЛИ

2019 сыл
Олунньу
21 күнэ
Чэпиэр
№ 7 (10692)

12+

1935 сыл алтынны 5
күнүгэр төрүттэммит

Нам улуунун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

БЭҔЭНЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

Улуус баһылыгын
мунһабыттан
бэлиэтэһиннэр

Юстиция сүбэһитэ Г.Н. Охлопкова улуус дьаһалтатыгар быраап боппуруостарыгар, олохтоох бэйэни салайыныы отделын уонна коррупцияны утары управление салайааччытынан аанаммыт.

ИДЬУО иһитиннэрбитинэн, ааспыт нэдиэлэҕэ 38 иһитиннэри кирибэтигэр, 4 уруу, 1 суол быһылаана, 2 өлүк бэлиэтэммит. 126 боротокуол толоруллубуттан, 105 – ГАИ салаатынан.

«Намкоммунтеплоэнерго» Уус Алдан улуунун Найахы бөһүөлөгэр иттиги киллэрэргэ сөбүлэһи түһэрситбит. Үлэ быһыл саҕаланара былааннар.

Намнаабы киин балыһа суһал көмөгүгэр 166 ыгырыы кирибит. Ааспыт нэдиэлэҕэ биер оҕо төрөөбүт, икки киһи олохтон туораабыт. 238 тумуулаабыт киһиттэн, 6 ырыһах сэбиргэхтээн балыһаа кирибиттэр. СӨ правительствотын отчуотугар киин балыһа үлэтигэр сыһыаннаах 8 ыйыты кирибиттэр, туһааннаах эппиэттэр бэриллбиттэр.

«Роспотребнадзор» улуустаабы салаата иһитиннэрбитинэн, 5 салгы уоспата, 6 сэбиргэхтэти, 1 ис ырыһыла бэлиэтэммиттэр. Улууска оскуолаа кириэн иннинэ саастаах 38 оҕо карантинга олохтот. Хас да уһууан олунньу 19 күнүгэр диэри үлэлэрэ тохтотуллан турбут. Бу курдук ырыһыттан сэрэтэр дьаһаллар туһалаахтара бэлиэтэннэ.

Олонхо ыһыаһын фондатын салайааччыта А.В. Бочкарев бу күнгэ баара-суоҕа 700 тыһ.солк. кирибитин иһитиннэрдэ. Былаан быһытынан 7 мөл. солк. хомуллуохтаах. Онон Олонхо ыһыаҕа таһымнаахтык ытылларыгар икки күннээх хамнаһын көмөлөһөргө ыһырда.

«Эрэл» ТХПК салалтатын кытта үүт 15 солк. үрдэтэргэ кэпсэти бара турар.

Кэлэр нэдиэлэҕэ улуус мунһабын депутаттарын уочараттаах сессията ытыллара былааннар. Этиилэри, туруорсуулары күүтэллэр. Олунньу 21-22 күннэригэр улуус мунһабын депутаттара үгэскэ кубулуйбут спартакиадаҕа түмсүөхтэрэ. Бастынар республика таһымнаах күрэхтэһэ барыахтара. Кулун тутар 3 күнүгэр Хатын Арыы, Арбын нэһиликтэригэр баһылыктар быһбардара ытыллара күүтүллэр. Муус устарга 1 Хомустаахха нэһилик баһылыгын барыллаан быһбара былааннар.

Уһулуччу үлэлээх хамнастаах биер дойдунулаахпыт Н.С. Охлопков быһыл төрөөбүтэ 90 сылын туолар. Үбүлүүү тэрийэр улуустаабы хамыһыһа үлэтин саҕалаабыт. Николай Семенович олохун, үлэтин көпсигэр кинигэ тахсара былааннар.

Л. НОГОВИЦЫНА

Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат

КЭРИЭСТИИР ЫТЫК ИЭСПИТ

Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэрин көрсө, олунньу 15 күнүгэр Бөтүг нэһилиэгэр «Эр санаа» уордун кавалера, бойобуой дьайыы бэтэрээнэ Максим Климентьевич Ильин кэриэһигэр, 2002-2004 сыллаах төрүүх уолаттарга, дойдуга бэриинилээх буолууга анаан иккис төгүлүн улуустаабы күрэхтэһи тэрийэн ытытылар.

Максим Климентьевич Ильин 1983 сыллаахха сэттиннэ 11 күнүгэр Нам улуунун 2 Хомустаах нэһилиэгэр Зинаида Егоровна уонна Климентьевич Ильиннэргэ үһсү оҕонун күн сирин көрбүт. 1989 сыл күһүнүгэр Таллан Бүрэ аатынан Бөтүг орто оскуолатын боруогун атыллаан били аартыгар үктэммит. Кыра оҕо эрдэбиттэн сүүрэн-көтөн, уонча сааһыттан үлэҕэ үөрэнэн, үлэһит, хорсун, сэмэй, тобуллаҕас буола улааппыт. Оскуолаҕа үөрэнэр кэминтэригэр волейболунан, баскетболунан, чэпчэки атлетиканан, тустуунан үлүүһүн дьарыктаммыт, үнкүү куруһуога сүлдүүбүт. 2001 сыллаахха ытык иэһин төлүү армияҕа ыгырыллыбыт. Сулууспалыы кэмигэр икки төгүл Чечня республикатыгар командировкаҕа сүлдүүбүт. 2004 сыллаахха Чечняттан уочараттаах командировкаттан сулууспалыы чааһыгар кэлэн баран, суол саахалыгар түбэһэн сырдык тыһа быстыбыт.

Тэрээһингэ Бөтүг нэһилиэгин, Нам улуунун дьаһалтата, оскуола коллектива, үөрэх управлениета, Максим төрөппүттэрэ, аймахтара, биергэ үөрэммит доҕотторо кыттыһыны ыллылар, тэрийэн ытытылар. Ыалдыттарынан республикатаабы «Память» общественной тэрилтэ бэрэсэдээтэлэ, «Эр санаа» уор-

дьян, «За военные заслуги» бэлиэ кавалера, Россиятаабы спецназ бэтэрээнэ Иван Петрович Черкашин, байыаннай дьайыы бэтэрээнэ, Чечня сэрйитин кыттыһылааҕа, республикатаабы буйуттар түмсүүлэрин чилиэнэ, «За отвагу» мэтээл кавалера Николай Николаевич Чуков, Павел Николаевич Окочников салайааччылаах Нам улуунун байыаннай дьайыы бэтэрээннэрин «Буойун» түмсүү чилиэннэрэ буолдулар. Күрэхтэһи үөрүүлээх аһыллыгыгар Иван Черкашин «Буойун» түмсүү чилиэннэригэр Станислав Гаврильевич уонна Гаврил Ноговицыны «За службу на

цей», Көбөкөн, Бөтүг, Хатырык, Модут, Намнаабы 1-кы №-дээх, Түбэ, Салбан, Партизан оскуолаларыттан — барыта 17 уол кыттыһыны ылла. Уолаттар «Үс төгүл икки» ыстанаҕа, пневматическай бинтиэпкэнэн сыал ытыыга, хапсаҕайга, «АК-47» аптаматы ыһыһа-тангыһа, мастардыһытыгар күрэхтэстилэр. Биридди көрүгнэргэ үс бастынарга түмүк таһааран: 1 миэстэҕэ 2 тыһ., 2 миэстэҕэ 1 тыһ. 500 солк. уонна 3 миэстэҕэ 1 тыһ. харчынан бириһи олохтоотулар. Күрэхтэһи уопсай түмүгүнэн мунутуур кыайыһылааһын Түбэттэн Егор Лукин буолан ноутбутунан, 2 миэстэ — Слава Берез-

«Аҕа дойдуну көмүскүүргэ бэлэммит!»
(Нам 1 №-дээх оскуола)

Кавказе» өйдөбүннүк мэтээлинэн наҕараадалаата. Бөтүг нэһилиэгин баһылыгар Михаил Макаровка «Союз родителей погибших военнослужащих» общественной тэрилтэ аатыттан махтал сурук туттарда. Павел Окочников оҕо спордун сайыннарыһа биергэ үлэлээр түмсүүлэригэр, тэрилтэригэр, Максим төрөппүттэригэр махтал сурук туттартаата. Хас биридди тыл эһити киһи кыттар уолаттарга ситиһиһи, кыайыһыны, дойдуга бэриинилээх, эйэлээх буолууну баҕардылар. Максим төрөппүттэрэ күрэхтэһиһи тэрийсипит дьонго барҕа махтал тылларын эттилэр.

Күрэхтэһиһигэ Хамаҕаттатаабы саха-француз ли-

кин (Бөтүг) сотовай телефонунан, 3 миэстэ — Саша Дорофеев планшеттинан (Хатырык) наҕараадаланналар. Росгвардия аатыттан Нам уонна Горнай улууһунаабы сааны көгүллүүр-лицензиялыы үлэ отделениетиттан Олеся Слепцова инникигэ кэскиллээх спортсменга — Колесов Антонна (Модут) анал бириис туттарда. Маны таһынан эдэр эрчимнээх кыттааччыга диэн Осипов Русланна (Партизан) бириис анаатылар.

Кэлэр 2020 сылга, Максим Климентьевич Ильин аатын үйэтитэр үһсү төгүлүн ытытылар күрэхтэһиһи Максим төрөөбүт күнүгэр сэттиннэ ыйга ытытары былааннаатылар.

С. АРГУНОВ

2019 - Эгсиэли Олонхо туоната

УБААСТАБЫЛЛААХ БИИР ДОЙДУЛААХТАРЫТ, НАММЫТ УЛУУҺУН ДЬОНО-СЭРГЭТ!

Нам улуунун олохтоохторо, ыалдытымсах дьонно-сэргэтэ улууспутун үтүө өтүтүтэн көрдөрөн, ыраастанан-хомунан, олохтор түүлбэбитин киэргэтэн, сахалыы танас-сап тиктэн, биер тыһынан, өйбүтүн-санаабытын уһугуннаран, бары биер сомоҕо буолан, улууспутар күүс-көмө буолуох кэригнээхпит, ыччаттарбытыгар хаалар үйэлээх тууулары, Эгсиэлибит хочотун талааннаах дьоннорун ааттарын үйэтитиһигэ анаан үлэлэри өйүөх туһаахпыт.

Онуоха Олонхо ыһыаҕар бэлэмнэни утумнаахтык, таһаарыһаахтык барарын туһугар улуустаабы фонда тэриллэбитин биһиги үөрэ-көтө өйүүбүт, кэрэхсэбиллээх дьыала диэн сыаналыбыт. Бу фондаҕа төрөөбүт Наммыт улууһа сайдарын туһугар, Олонхо ыһыаҕа дорҕоонноохтук, дьонунук ыйригэн ытытылларыгар, бары биер сомоҕо буолан кылаапытын киллэрэһин диэн бука барыгытын ыһырабыт!

Олонхо дьэтин иһинэн
үлэлиир түмсүүлэр:
Нам улуунун «Олонхо
Ассоциацията»

«Дьоло» тирэх-билии түмсүү, сал. В.В. Сокольникова «Эгсиэли оһуоһа» түмсүү, сал. Т.И. Евсева «Күбэй Хотун» фольклорнай бөлөх, сал. Е.К. Маркова «Дьырылы» фольклорнай бөлөх, сал. Е.К. Маркова «Тимир уустара» түмсүү, сал. Н.Н. Уваров «Оһуор ойуу» түмсүү, сал. О.Г. Колесова «Эр хоһууннар» түмсүү, сал. М.Н. Матвеев Ленскэй нэһилиэгин аҕа түмсүүтэ, сал. Л.В. Шелковников «Эр дьон» түмсүү, сал. Н. Протопопов

РЕКВИЗИТЫ:
ФОНД ПОДДЕРЖКИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ НАМСКОГО УЛУСА

ИНН
1417010525
БИК БАНКА
049805609
К/С
30101810400000000609
НОМЕР р/с
40703810276000001475
Дата открытия
06.02.2019

НАИМЕНОВАНИЕ
БАНКА:

ЯКУТСКОЕ ОТДЕЛЕНИЕ №8603 ПАО Сбербанк г. Якутск,
Доп. офис №8603/060,
677007, г. Якутск, ул. Кирова, 29.
Билиһини туругунан фондаҕа уопсайа 646.005 солк. харчы кирида.

Сайды суолунан

Олунньу 14 күнүгэр «Бизнес-инкубатор» иһинэн улуустаагы ИТ-киин аһыллыгыта үөрүүлэх быһыыга-майгыга бэлиэтэннэ. ИТ-киин салайааччытынан бу иһинэн улуустаагы үөрэх управлениетын инновацияда уонна информатизацияда салаа салайааччытынан үлэлээбит Саргылана Ильинична Петрова ананан үлэтин садалаата.

Нэһилиэнньэни цифровой бырагыраамаларга, хамаанданан бырайыактааһынга үөрэтэр сыаллаах киини «Нам улууһа» МТ дьаһалтата, «Статус», «Аватек» уонна «Якстар» хампаанньалар кыттыһан тэрийдлэр.

ИТ-киин 2019 сылга специалистары үөрэтии, Нам улуугар ИТ-салаа сайдытытын стратегиятын бырайыактааһын, нормативнай-правовой докумуннары оноруу курдук сүрүн суолталаах үлэлэри быһыада.

Тэрээһин аһыллыгытыгар С.И. Петрова үлэ-хамнас хайдах тэриллбитин, сүрүн хайысхаларын, 2020 сыл Нам улуугар информатизация технологиялар Сылларынан биллэриллэрин, ИТ-волонтерство, «Умное домохозяйство» о.д.а. курдук сүрүн ИТ-салаалары сайыннарыгыга саҕа садалааһынар баалларын билиһиннэрдэ.

Бу күн «Нам улууһа» МТ баһылыга Ю.И. Слепцов, СР инновацияда, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияларга министирэ А.А. Семенов, «Статус» бырагырааманан хааччыйы киинин салайааччыта, «Дыялабыай Россия» уопсастыбаннай тэрээһин бэрэссэдээтэлэ А.Е. Кычкина бииргэ үлэлээһин сөбүлэнэр илии баттаатылар.

СР инновацияда, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияларга

ИТ-ЫРЬЫНАГА САЙДЫАХТААХ

министирэ А.А. Семенов (хаартыска): «Республика 3 улуугар, о.и. Намга ИТ-киинэр аһылланнар, миэстэтигэр электроннай бородукта онорон аан дойдуга быһа атыылыыр усуллубуйа үөскээтэ. Саха сиригэр «Индривер», «Майтона», «Фантастика» курдук доллорвай миллионер-хампаанньалар баар буоллулар. Сахабыт сиригэр өссө 15 хампаанньа силигили сайдан эрэр. Он-лайн бизнес кыага олус улахан. Билигин 4 миллиард туһанааччылаах интернетинэн түргэнник эмискэ миллионер буолуоххун сөп.

Кэлэр өттүгэр ИТ-киинэргэ үбүнэн-аһынан көмөлөһүөхпүт. Хас оскуола аайы оҥолоруу дизайнга, программирование, сааһырбыт дьону копирайттинга, дизайнга, онтон да атын өгөлөрү онорор бырагыраамаларга үөрэтэн, үлэ миэстэтин булалларыгар көмөлөһүөхпүт.

Сананы киллэриини сайыннарар фонданы тэрийэбит. Кулун тутар 5-6 кк. Дьокуускайга «Акселератор» (үүннэрэн та-

хаарар) киини арыыахпыт. Республика үрдүнэн 20 бастын бырайыагы талан, хас биридидин 2-лии мөл. солкуобай харчынан үбүлүүхпүт. Он-лайн бизнеси маньык өйөөһүн ханьык да регионга суох.

Намга лектордары таһаарыахпыт, сайынны лаабырдары үлэлэтиэхпит».

СР предпринимательствода министрин солбуйааччыта И.В. Даргач Нам улууһа саҕа үлэ миэстэтин таһаарыгы улахан хардыыны онорбутун, ИТ-технологиялар уонна бизнес быстыспат сибээстээхтэрин бэлиэтээтэ. Ыччат ИТ-технологияларынан бизнес саҕа салааларын арыыа диэн инникигэ эрэлин биллэрдэ.

«ТЦТР» ГУП тэрилтэ ген. директорун солбуйааччыта В.А. Сергеев Нам улууһа саҕа технологическай сибээс бырайыактары киллэриигэ тирэх буоларын бэлиэтээтэ.

А. КОРЯКИНА

Улуус баһылыгы колонката

ААСПЫТ НЭДИЭЛЭБЭ

Ааҕааччы, дорообо!

Ааспыт нэдиэлэбэ СӨ бырабытыталыстыбатын бэрэссэдээтэлин бастагы солбуйааччыта Алексей Александрович Стручков оробуочай бөлөбүнэн кэлэ сырытта. Санаттахха, былырын «Нэһилиэнньэни дьарыктаах оноруу» пилотнай бырайыак чэрчитинэн улууспутугар киэн хабааннах үлэ бытыллыбыта. Нэһилиэнньэни, сүрүннээн, ыччаты үлэнэн, үөрэҕинэн хааччыйы кыһалҕата, өрөспүүбүлүкэбитин эрэ буолбакка, бүтүн дойдубут олохтоохторун күүскэ долгутар.

Септөөх кадрдары бэлэмнээн таһаарыы - биһиги ытык иэспит. Төһө даҕаны күчүмэҕэйдэр баалларын үрдүнэн, тоҕоостоох хайысханы тобуламмыт, биир сомоҕо буолан быһаарыахтаахпыт дии саныбын.

Бэс ыйыттан садалаан «Нэһилиэнньэни дьарыктаах оноруу» пилотнай бырайыак ирдэбилгэр олобуран туруорбут былааммытын ситистибит. Ол эбэтэр, бу ааспыт сыл садаланыыта дьарыга суох киһи ахсаана 5,5%-на тэннэспит буоллабына, быйыл 4%-на диэри намтаттыбыт.

Намнаагы дьарыктаах буолуу киинин специалистара, СӨ урбаан, тыа хаһаайыстыбатын министирэ-стибэлэрэ, СӨ дьарыктаах буолуу судаарыстыбаннай кэмистиэтэ улуус нэһиликтэригэр үлэ дьаарбанкатын ыппытара. Ол түмүгэр 140 киһиэхэ тус былаан оҥоһуллубута.

Бу нэдиэлэ биир бэлиэ түгэнинэн «Бизнес-инкубатор» иһинэн ИТ-киин аһыллыгыта буолла. Киин салайааччытынан Саргылана Ильинична Петрова ананан үлэтин садалаата.

Үөрүүлэх тэрээһингэ СӨ инновацияда, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияларга министирэ Анатолий Аскалонович Семенов, «Статус» программанан хааччыйы киинин салайааччыта Альбина Егоровна Кычкина кыттыыны ыллылар. Мин уонна ыһырыылаах ыалдьыттар аалай кыһыл лицензи быһаммыт тус сыаллаах ИТ-киини арыллыбытынан аахтыбыт. Маны тэнгэ бу салааны үрдүк таһымна таһаарар ис хоһоонноох сөбүлэн түһэриститибит.

Юрий СЛЕПЦОВ

Биһиги сыхапытыгар

Ааспыт нэдиэлэбэ республика суруналыыстара кэлэн бардылар. Ол курдук Ийэ тыл күнүн чэрчитинэн, саха тыллаах сурунаалларын, хаһыаттарын редактордар, корреспонденттара, суруналыыстара төрөөбүт тылбыт сурукка туттулар уратылары, ыарахаттарын төгүрүк остуол тула кэпсэттилэр.

И.Е. Винокуров аатынан Намнаагы педагогическай колледж муннахтыыр саалатыгар инновация кэмигэр национальной пресса сайдыытын дьылбатын тула киэн эйгэбэ көрдөрөр-иһитиннэрэр ньыма 45 бэрэстэбиитэлэ, ону тэнгэ гуманитарнай чинчийэр институт учуонайдара кытыннылар. Сүрүн дакылааты СР инновацияда, цифровой сайдыыга уонна инфокоммуникационной технологияда министри солбуйааччы Чокуур Гаврильев онордо (хаартыска):

«Саха» НКИХ тиһигин быспакка саха тылын биэриилэри, араадыялары, интернеткэ сайттары олохтоон төрөөбүт тылбыт туттулар ырын кэнэтэр», - диэтэ киһи. - «Государственной программа иһитинэн социальнай суолталаах бырайыактарга субсидиялар көрүллэллэр. Иккис сылын куонкуруустаах төрөөккэ «Кыым» хаһыакка субсидия көрүллэр. 2017 сылга грантотай политика иһинэн «Родной язык и культура» хайысханан аһыах ахсааннаах норуоттар тылларын үөрэтэр урукка үпхарчы көрүллүбүтэ. Бу уру-

НАМГА – КИИН БЭЧЭЭТ СУРУНАЛЫЫСТАРА

октар «Youtube» ханаалыгар көстүөхтэрэ».

Тыл сайдыытын боппуруостарын тула, терминнэри туттуу туһунан СР Ил Дарханын уонна правительствотун дьаһалтатын тыл сайдыытын боппуруостарын сүрүннүүр управлениетын салайааччыта Римма Жиркова кэпсээтэ. Гуманитарнай чинчийэр уонна хотугу аһыах ахсааннаах омуктар кыһалҕаларын институтун научнай үлэһиттэрэ Н.М. Васильева, А.М. Николаева, ХИФУ хотугулуу-илинги омуктар культураларын уон-

на тылларын институтун преподавателэ М.С. Винокурова сонуннары киэнник тарҕатар туһунан ырытыы онордулар.

Аһаҕас кэпсэтиигэ, санаа атастаһытыгар «Энсиэли», «Кыым», «Саха сирэ», «Кэскил» хаһыаттар редактордара, үлэһиттэрэ сахалыы эйгэ, биридидиээн кирии тыллар туттулууларын, таба сурулууларын туһунан этэн кытыннылар.

Интернектэ сахалыы тыллаах контент наада буолбутун бэлиэтээтилэр. Маны сэргэ телевидениебэ оҥолорго анал-

лаах сахалыы тыллаах ханааллары, биэриилэри, мульт. киинэлэри көрдөрөр, элбэтэр туһунан кэпсэттилэр. 1907 сыллаахха от ыйын 1 күнүгэр «Якутский край» диэн сахалыы маннайгы хаһыат тахсыбыт күнүн саха суруналыыстыкатын төрүттэммит күнүн биллэриэххэ диэн этиини өйөөтүлэр.

Күн иккис анарыгар суруналыыстар Олонхо ыһыаҕар бэлэмнэни хаамытын биллэри, Бэдьээлэ аатын сүгэр Олонхо дьэтигэр улуус баһылыга Юрий Слепцову кытта көрүстүлэр. Барыта 50 олонхоһут кыттыахтаабын, ыһыах уопсай суумата 220 мөл. солк., анардас Аал Луук Мас 12 мөл. солк. суумалаахтарын сөбө иһиттилэр.

Бу үтүмэн үптэн улахан анарын норуот, ол эбэтэр олохтоохтор бэйэлэрэ хомуйан фондада бытыахтаахтарын биллилэр. Олонхо дьэтин тиэргэнигэр турар Ойуунускай тырыбынатын, «сагарар тииттэр» бастагы араадыынан биэри чаччыларын туһунан истэн олус интэриэһиргээтилэр, сэнээрдилэр.

Республикаба бастын

үлэлээхтэринэн тарбахха баттанар, күннэтэ күөх экран нөҥүө көстөн дьон биһирэбин ылар Намтан төрүттээх «Саха» НКИХ суруналыыстара Георгий Белосусов, Екатерина Эверстова, «Киин куорат» хаһыат хомойой тыллаах-өстөөх суруналыыһа, тамада Наташа Протопопова-Натали кэпсэтиигэ көхтөөхтүк кытыннылар. Ыһыагы сырдаттыга, бастын дьоммутун, маастардарытын кэспиргэ, көрдөрөгө-иһитиннэрэгэ бэлэмнэрин биллэрдилэр. Кэксэ сүбэлэри, баҕа санааларын эттилэр.

Кэпсэтии, санаа атастаһы кэниттэн суруналыыстар маастардар быыстапкаларын көрдүлэр. Туос, туой, мас, тимир уустарын оҥоһуктарын тутан-хабан, кэтэн көрөн маастардары бэйэлэрин кытта сиһилии кэпсэттилэр.

Сунтаартан төрүттээх Нам олохтооҕо В. Хорунов ураты тыыннаах, эриэккэс хамсанылаах оһуохайыгар үгкүүлэһэн сэргээтилэр, үөрдүлөр-көттүлэр, күүс-уох эбиннилэр. Бу курдук, республика суруналыыстара, Олонхо ыһыаҕын хаамытын билсэр бастагы сырыылар, мин санаабар олус сэргэхтик, толорутук ааста. Олонхо ыһыаҕын тыһын ылан, өйдөбүллэрэ дьэнкэрэн бардылар. Аны халлаан сыллыдабына, сир хараардабына өссө биридэ-иккитэ үлэ, тутуулар хаамыларын билсэ кэлиэх буоллулар.

Л. НОГОВИЦЫНА

Саха сиригэр 12 тыһыынча киһи искэн ыарыытыгар хаптаран учуокка турар. Сылга 2 тыһыынча киһи ыалдьара биллэр.

21-с үйэ алдьархайа буолбут ыарыы төрүттэрин, хайдах эмтэниэххэ сөбүн Намнаабы киин поликлиника онколог-бырааһа, 2017 сыллаахха республика бастын онколог-бырааһа Ольга Васильевна Кюндяйцевалыын кэпсэтибит.

- Нам улуугулар хас киһи учуокка турарый, ханнык нэһилиэктэргэ элбэх түбэлтэ бэлиэтэнэрий?

- Мин 2014 сыллаахха Намна онколог-бырааһынан ананан кэлэрбэр, 140 киһи учуокка турар этэ, онтон 2-тэ оҕо. 2018 сыл түмүгүнэн учуокка 188 киһи турар, он-

түргэнник сайдар уонна өлүү түбэлтэтэ элбэх. Киһи 1 сыл иһинэн күн сириттэн барар. 3-с миэстэбэ түөс искэнэ турар. Быйыл 7 түбэлтэ бэлиэтэннэ. Үксүн 1-2-с стадиялар.

- Искэн ыарыыларын биричиинэлэрэ туохханый?

- Тыҥа искэнинэн ыалдьыы биир сүрүн биричиинэ

кыахтаахпыт.

- Республикаатаабы онкологической диспансерга хайдах быһыылаах ытабыт?

- Участковой быраас тугу эмэ сэрэйэр буоллабына, 5 күн иһинэн улуус онкологар чинчийиигэ ыгытаах. Гистология аналиһын улууска ылар кыахпыт суоһунан, куоракка ытабыт. Мин наравление суруйан республикатаабы диспансерга ытабын. Маршрутизациянан улууска оноһулар анализтары барытын ытабыт, УЗИ, рентген оноробут. Билигин ыарыһах электроннай суругуунан учаракка турар.

УЗИ үөскээһин (новооб-

тэ. Онно эмтэниилэрэ да, манна да эмтэниилэрэ биир. Биһиэхэ 1-2-с стадияларга итинник эмтэннэхтэринэ көдүүһэ син биир буоло этэ. 4-с стадиялаах дьону эмиир кыахпыт суох диэтэхтэринэ, дьон харчы булан омук сирдэригэр бараллар.

- Сайдыылаах дойдуларга ыалдьыбыт дьон түмсэн кулууп тэринэллэр, оннук түмсүү биһиги Сахабыт сиригэр баар дуо?

- Ватсапка ким ханна эмтэммитин, сыаната ханна чэпчэкигин, усулуобуйатын санаа атастаһар группалар бааллара буолуо.

- Россияба ханна эмтэни-

станаллар, сорохтор бүтэһигэр диэри ылаллар. Анализтара олох мөлүтөх дьонго аккаастыыбыт. Киһи тулуйбат буоллабына, өссө куһаҥнык дьайыан сөп.

- Онколог кабинета дьон саамай тобуруулар сиригэр, поликлиника 1-кы этээһигэр баар буолан, киһи көрдөрүнэ кэлэрттэн, билэр дьонун көрсөрүтэн кыбыстар.

- Онкологиянан ыалдьар ыарахан туруктаах киһи 2-3-с этээскэ тахсарын ыарырҕатар, онон 1-кы этээскэ баара ордук табыгастаах курдук.

- Онкология туһунан интернетке суруллубуту киһи

ДОРУОБУУЯҢ - БЭЙЭҢ ИЛИИГЭР

тон 3-һэ оҕо. 2014 сыллаахха - 37, 2017 сыллаахха - 42, 2018 сылга - 50 киһи ыалдьыбыта бэлиэтэннэ. Көрөргүт курдук, сыл аайы эбиллэн иһэр.

Кэнники сылларга 1-2-с стадиялары булуу көрдөрүүтэ үрдүүр. Холобура, 2018 сылга 21 киһи булуллубут буоллабына, бу иннинэ 13 киһи этэ. Диспансеризация түмүгүнэн эбэтэр туох да улахан көрдөрүүтэ суох дьонго искэни булуу эмиэ үрдүүр. Ол курдук дьахтар ууһуур уорганын уонна маммография түмүгүнэн түөс искэнэ чаастаык булуллубат.

Нэһилиэккэ төһө элбэх киһи олоһор да, соччонон ыалдьар киһи ахсаана элбэх. Ол курдук, Нам сэлэһиньэтигэр, Үөдэйгэ, Кыһыл Сыырга, Партизанна, Хамаҕаттаҕа, Хатын Арыыга көрдөрүү үрдүк.

- Биһиги улууспутугар искэн ханнык көрүгэ ордук тарҕаммытыгый? Улуус улуус аайы тус-туспа көстүү дуу, эбэтэр майгыныннар дуу?

- Саха сирин улуустарыгар майгыныннар түбэлтэлэр көстөллөр. Онтон Нам улуугулар 1-кы миэстэбэ тыҥа искэнэ турар. 2018 сылга 8 киһи булуллубат, 7 өлүү табыста. Тыҥа искэнинэн ордук 30-40-чэ сыл табахтаабыт, күнгэ 1-1,5 пачканы тардар, үксүн эр дьон ыалдьар. 2-с миэстэбэ быар искэнэ турар. Нам улуугулар хронической вируснай гепатит наһаа элбэх. Улууска билигин инфекционист быраас суох, ол иһин ыарыһахтар анал специалиска кэтэбилгэ сылдыбаттар. Дьинэ, манньк ыалдьар дьон сылга 2-тэ УЗИ-га түһүөхтээхтэр. Олох доруубай быарга искэн сэдэхтик үөскүүр. Бу ыарыы наһаа

нэтэ - табахтааһын. Дьахтар ууһуур уорганын, түөһүн, куртаах искэнинэрэ нэһилиэстэбэнэн бэриллэхтэрин сөп.

- Улууска туттарыллар анализтар төһө чуолкайдарый?

- Улууска иик, хаан уопсай, биохимическэй, онкомаркер анализтарын оноробут. Холобура, онкомаркер бу киһи 100% онкологиялаах дьон көрдөрүмүн сөп эбэтэр онкологиялаах киһи киэнэ барыта нуорма буолуон сөп. Ардыгар хронической ыарыылаах киһи аналиһа мөлтөөн кэлэн көрдөрөр. Онтон УЗИ быарга, бүүргэ, ноорго эттик үөскээбитин эр көрдөрөр. Куртаабы ФГДС-ка эр көрөр кыахтаахпыт. Суон оноһоһу Намна сатаан көрбөппүт.

- 1-кы, 2-с стадиялары төһө эрдэ билэбит?

- 1-2-с стадиялаах дьон эмтэнэр түбэлтэлэрэ элбэх. Искэни ылан быраһахтарын сөп. Манньк ыарыһахтар химиянан, лучевой терапиянан эмтэнэллэр, онтон кэтэбилгэ сылдыаллар. 3-4-с стадияларга биһиги көмө эр онорор

разование) баар дьон эр көрдөрөр. Контрастаах эбэтэр контраһа суох компьютернай томографияҕа ытабыт. Нам улуугулар манньк тэрил суоһунан, былырыын Дьокуускайдаабы медкиини кытта сөбүлэн түһэрсэммит нэдиэлэбэ 2 квота ылбытпыт. Быйыл медкиини кытта бииргэ үлэлэһэн эрэбит. Искэн чуолкайдык контрастаах компьютернай томографияҕа көстөр. Контраһынан искэн төһө улаатарын көрөллөр. Контраһа суох томография толору көрдөрүмүн сөп. Оччоһуна иккистээн түһэргэ күһэллэһин.

- Омук сиригэр эмтэнэн кэлиин төһө көдүүстээгий? Кэтээн көрүү ыгытыллар дуо?

- Мин итинник кэтээн көрүүнү ыппаппын. Киһи ханна эмтэнэрин бэйэтэ талар толору бырааптаах. Омук сиригэр баран эмтэниигэ квота көрүллүбэт. Дьон бэйэлэрин харчыларыгар баран эмтэнэллэр.

Мин кэтээн көрүүбүнэн, 3-4-с стадиялаах дьон олох үтүөрэн, эмтэнэн кэлбит түбэлтэлэрэ суоһун кэриэ-

эххэ сөбүй?

- Республикаатаабы онкологической диспансер Россия иһигэр квота биэрэн дьон босхо эмтэнэн кэлэллэр. Москва, Санкт-Петербурга, Новосибирскайга бараллар. Чэппиэр аайы онкологической диспансерга анал хамыһыһа мустан быһаарар. Онтон ыарыһах бэйэтин баһатынан омук сиригэр эмтэнэбин диэтэһинэ, ол бэйэтин бырааба. Дьокуускайга да уустук операцияны оноролор. Россия иһигэр төлөбүрдээх эмтэни эмиэ баар.

- Сахалыы эмтэни туһунан туох санаалаахханый?

- Миэхэ ыарыһахтарым итинник боппуруоһу чаастаык биэрээччилэр. Манньк эми, оту иһэбит дуо дьон ыйытааччылар. Сахалыы эмтэниини мин боппопун. Арай химиянан эмтэни кэмигэр иһэр буоллахтарына, бэйэһитин кэтээн түһэн баран туттун дьон сүбэлээччибин. Тоһо диэтэххэ, химияны кытта, баһар, соччо сөп түбэһиэ суоһун сөп. Ол иһин химия бүппүтүн кэнниттэн көмө (поддерживающей) терапия курдук туттумохтарын сөп. Үгүс киһи оту көмөлөһөр дьон санаалаах.

- Иһитэххэ, сорох дьон тулуйбакка химиятан аккаастаналлар.

- Барыһах 1-2-с стадияларга операция кэнниттэн химия ылар. 3-4-с стадияларга паллиативнай сыаллаах аныыллар, о.э. эмтэнэн көрүөххэ сөп дьон. Организм мөлтөөбүт кэмигэр химия оноһулунабына киһи тулуйбат. Химия организмнар барытыгар охсор, киһи этэ-сиинэ, ис уорганна барыта эмсэһэлиир. Сорохтор тулуйбакка аккаа-

төһө итэҕэйин сөбүй?

- Билигин киһи барыта интернет туһанар. Миэхэ ыалдьыбыт киһи интернеттэн барытын билэн-көрөн баран кэлэр, ону мин специалист быһыытынан быһааран, сүбэлээн биэрэбин. Киһи куттанан интернеткэ көрдүүр. Дьон ааһынан, билсэн баран көрдөрүнэрим наадалаах эбит дьон санааҕа кэлэр. Бу өттүнэн интернет туһалаах. Сорохтор интернеткэ ааһан баран бэйэлэрэ эмтэнэр түбэлтэлэрэ баар. Ол сыһына. Информация ылан баран, быраастан сүбэ-ама ылаллара ордук.

- Ыалдьыбыт дьонго, киһилэр чугас дьонноругар тугу сүбэлиэн этэй?

- Бастатан туран этиэм этэ, хас биридии киһи доруобуйата бэйэтин илиитигэр баар. Онон тугун эмэ ыалдьар, тугу эмэ саарбахтыыр буоллаһына, тутатына, олус улаатыннарбакка, бириэмэни ыппаппа көрдөрүнүөхтэрин, чинчийи барыахтарын наада. Дьон үксүн куттанан бүтэһигэр диэри тарда сатыыр. Тиһэһэр ыарыһалара улааппытын кэнниттэн эрэ бырааска кэлэллэр. Суһал көмөнү ыһыран киирэллэр. Тугу эмэ саарбаһалыыр буоллаһытына, организмнытын барытын чинчийи ааһааһытын наада.

- Кэлэр өттүгэр онкология эмтэнэр буолуо дуо?

- 1-2-с стадиялар эмтэниэхтэрэ. Онтон 3-4-с стадияны эмин айыахтарын наада. Таргетнай терапия дьон искэни аччатар сыаллаах эмп сана көрүгэ баар буолла. Наука сайдан иһэр.

А. КОРЯКИНА

Можно ли сдавать периодически какие-то анализы, чтобы быть уверенным, что ничем не болен, или «поймать» страшную болезнь на ранней стадии, когда она хорошо поддается лечению?

Отвечает Ольга Александрова, врач-терапевт высшей категории:

— Результаты анализов позволяют не только диагностировать имеющиеся заболевания и изменения в организме, но и предупредить их. Несмотря на красноречивость многих лабораторных показателей, диагноз может поставить только врач, поскольку изменение некоторых показателей может произойти не на фоне патологических процессов, а из-за воздействия внешних факторов, например, приёма определённых препаратов или интенсивной физической нагрузки.

ВСЕ ОБ АНАЛИЗАХ

Болезни сердечно-сосудистой системы

Надо сдавать: общий и биохимический анализ крови. Как часто: 2 раза в год. Важные показатели: Самый важный — уровень холестерина в крови. Высокий уровень холестерина говорит о риске развития атеросклероза и ишемической болезни сердца.

Норма для общего холестерина — 3,61-5,21 ммоль/л. Уровень «плохого» холестерина с низкой плотностью (ЛПНП) — от 2,250 до 4,820 ммоль/л.

Уровень «хорошего» холестерина с высокой плотностью (ЛПВП) — от 0,71 до 1,71 ммоль/л.

Также важны: АЛТ (аланинаминотрансфераза) и

АСТ (аспартатаминотрансфераза) — повышение этих показателей говорит о проблемах с мышечными клетками сердца, возникновении инфаркта миокарда.

Норма АЛТ у женщин — до 31 Ед/л, у мужчин — до 41 Ед/л.

Норма АСТ у женщин — до 31 Ед/л, у мужчин — до 35-41 Ед/л.

С-реактивный белок — показатель воспалительного процесса или некроза тканей. Норма для всех — менее 5 мг/л.

Тромбозы

Надо сдавать: коагулограмма. Она даёт представление о свёртываемости и вязкости крови, возможности возникновения тромбов или кровотечений.

Как часто: 1 раз в год. Важные показатели:

АЧТВ — промежуток времени, за который образуется сгусток крови, — 27-49 сек.

Протромбирванный индекс — соотношение времени свёртывания плазмы и времени свёртывания контрольной плазмы — 95-105%.

Фибриноген — первый фактор свёртывающей системы крови — 2,0-4,0 г/л, или 5,8-11,6 мкмоль/л.

Тромбоциты — 200-400 х 109/л.

Сахарный диабет

Надо сдавать: анализ крови на сахар из пальца (сдаётся строго натощак).

Как часто: 2 раза в год.

Важный показатель:

Уровень глюкозы в крови: норма — 3,3-5,5 ммоль/л.

Надо сдавать: анализ крови на гликированный гемоглобин.

Норма — меньше 6%. 6,0-6,5% — повышенный риск развития сахарного диабета и его осложнений.

Онкология

Есть несколько видов тестов, которые позволяют выявить рак на ранней стадии.

Анализ после 40 лет надо сдавать 1 раз в 2 года.

Колоректальный рак Надо сдавать: анализ кала на скрытую кровь.

Наличие крови свидетельствует о скрытых кровотечениях из нижних отделов желудочно-кишечного тракта, которые могут указывать на наличие опухоли.

Лейкоз (рак крови) Надо сдавать: общий анализ крови.

(Окончание см. на стр.11)

СР правительствотын ааспыт сыллаагы отчуота олунньу 13 күнүгэр Кыһыл Дэриэбинэ уонна Граф Бизэргэр ыгытылына. Отчуоту СӨ сыана политикатын салайааччыта Антонина Борисовна Винокурова салайда. Онон нэһилиэнньэ ыйытыта үксэ сыана туһунан буолла.

Дэ, аналлаах, сыһаннаах салайааччы тийээн кэлбитин туһунан, күн-түүн үллэ-үллэ үүнэр, үрдүүр сыанабыт биричиинэтин быһаартараары сэлээркэ, бензин, килиэп, өрөспүүбүлүкэбит иһигэр көтөр аалынан айан сыаналарын ким хонтуруоллуурун, үүт туттарар сыана үрдээбэт биричиинэтин билээри эрэнэ ыйыттылар. Онуоха килиэп сыанатын судаарыстыба быһаарар бырааба суобун, үүт сүрүн сыанатын софотуопкалаан таһаарааччы быһарын, тыа хаһаайыстыбатын министриэтибэтин бирикээһигэр 10 солкуобайтан түһүө суохтаабы ыйыттылар, уматык сыаната онорон таһаарааччы собуоттар сыаналарыттан тутулуктаабын иһиттилэр.

«СЫАНА ТОҕО ЧҮНЭ-ТЭ ИИНЭ СУОХ ЧРДЧЧ ТУРАРЫЙ?»

Нэһилиэнньэ, биллэн турар, манньк сууххай эппиэттэн астыммата. Олох-дьаһах онкулун онорор бордодуукталар сыаналарын быһаарбат, онорсубат буоллаххытына, оччоҕо тугу быһаарабыт диэн Кыһыл Дэриэбинэ биир олохтооҕо абаран-сатаран туран ыйытта. Бу ыйытыга бүтүн нэһилиэнньэ сөбүлээрдии чочумча, саала иһэ чуумпуран ылла. Маньаха улуус баһылыга Юрий Слепцов бүрүккээбит быһынымайгыны сымнатан, балаһыанньаны кэлтэйдии биир эрэ өтүттэн буолбакка, киэнник көрөн сыаналыылларыгар ынтыр-

да. Итиэннэ нэһилиэнньэ ааспыт сыллаагы туруоруулар туолбутун санаатта. Ол туохтуунан элбэх өгөнү онорор административнай-культурнай киин, ФАП олоххо киирбиттэрин умнубаттарыгар эттэ.

Олохтоохтор культура эйгэтин саҥа сокуонун сабыдыалыгар кыра сэлиэннэлэр культурнай кииннэрэ оҕустаран, олох даҕаны үлэлэрэ тохтуур кутталлаабыттан дыксинэллэрин биллэрдилэр. Итиэннэ нэһилиэнньэ ахсаана эбиллибитин, 315 буолбуттарын эттилер уонна культура киинин үлэтин тохтопторугар туруорустулар. Отчуоттуур бөлөххө тыа хаһаайыстыбатыттан эппиэттээх үлэһит кэлбэтэҕин тоһоҕолоон бэлиэтээтилэр уонна тыа хаһаайыстыбатын турууга айгыраабытын эттилер. Чуолаан, кинилэр сэлиэннэлэригэр ходоһаларыгар уу киирбэккэ от аанньа үүммэт буолбутун, бэл, сүөһүлэрин уулаталларыгар эрэйи көрсөллөрүн, сыллата от атылаһарга күһэллэллэрин, үүт харчыта үрдээбэт буоллабына, ыанар ынах төбөтүгэр субсидията көрүн диэн туруорустулар.

Ходоһалар курааннаан от аанньа үүммэт буолбута, бу энэр хас да нэһилиэк кыһалҕата буолар. Онон быһыт (шлюз) тутуутун боппуруоһа күүскэ турар. Билингитэ тутуу докумуона судаарыстыбаннай экспертизаны ааһарын кэтэһэллэр. Ол кэнниттэн үбүлээһин быһаарыллыаҕа диэтилэр. Оттон чааһынайдарга ыанар ынах төбөтүгэр бэриллэ сылдыбыт субсидия туох да көдүүһү аҕалбатабын, онон тэриллиилээх хаһаайыстыбалары өйүүргэ бары күүс ууруллубутун правительство чилиэттэрэ быһааран биэрдилэр.

Манньк кэспэти түмүгэр, Кыһыл Дэриэбинэ СӨ ааспыт сыллаагы үлэтигэр «биһирээбэппин» уонна «биһирийбин» диэн икки сыанабыл киирбиттэтин, биллэн турар, «биһирийэр» баһыйда. Отчуоту барыта 23 киһи кэлэн иһиттэ.

Граф Бизэргэр дамбаһы бөҕөрөгөн тутуу, техникумга сана үрэх куорпуһун тутуу, 5 оҕолоох ийэ кыбартыраҕа уочарата хамсаабатын туһунан о.д. боппуруостар киирдилэр. Маньаха техникум тутуута 2023 сылга былаанга турарын, элбэх оҕолоох ыалларга кыбартыраҕа уочарат хамсаабат биричиинэтинэн, үп-харчы кырыымчык буолан программаҕа бытаарылар тахсыбыттарын эттилер.

Улуус мунньаҕын депутата В.Ю. Соловьев көхтөөх, инники киирбигэ сылдыарын бэлиэтээтим. Бу икки нэһилиэккэ сөптөөх, туһаннаах ыйытылары биэрэн, олохтоохтор интэриэстэрин туруулаһарын көрдөрдө. Ол курдук, бензин сыаната аһары үрдээбитин, сэлээркэ тыа сирин дьонугар тыын боппуруос буоларынан бу уматыктарга сыаналары хонтуруоллууларыгар, быһыт (шлюз) тутуутугар харчы көрүллэрин, И.Е. Винокуров кэлэр сыллаах үбүлүйүгэр правительство таһымыгар комиссия хаһан тэриллэрин, Граф Бизэргин оркуолата 202-с сокуонунан сарбыллар кутталлаабынан, бол-жомтоҕо ылан үлэлэһэллэригэр эттэ.

Отчуот боротокуолугар быһыт, техникум тутуулар, оркуола сокуон сабыдыалыгар оҕустарбакка онунан хаалар боппуруостара сытытык туралларынан киирдилэр. Мустубут дьон отчуоту биһирийиллэрин биллэрдилэр.

Л. НОГОВИЦЫНА

Саха республикатыгар 2018 сылга ытыллыбыт үлэлэр тустарынан отчуоту СР культуратын министрэ Юрий Куприянов салайааччылаах бөлөх олунньу 14 күнүгэр арҕаангы 3 нэһиликтэригэр тийээн туруорда.

Бары нэһиликтэргэ, бириэмэ төһө да табыгаһа суоҕун үрдүнэн, син дьон кэлэ сатаабыт. Дагылааччыт экранга көстөр сыһыспараларынан, диаграммаларынан сирдэтэн, быһааран кэспэтибин дьон сэргээн иһиттэ. Үтүктүспүт курдук дагылааччы дьүүлээһини, ыйыты, кэспэти былаастаах барда. Салбаанга 59 киһи, Таастаахха 42 киһи, Искраҕа 39 киһи мунньахха сырытта.

САЛБАН

Манна 9 киһи кэспэтигэ кытынна, ыйыты биэрдэ. Бу нэһилиэк дьонун ордук суол, уу уонна СР правительствотын 202 №-дээх дьаһалынан ытыллыахтаах оптимизация боппуруоһа, үүт тутуулар сыаната, субсидията үрдээбэтэ долгутар.

Оскуола билигин 48 үөрэнээчилээх. Саҥа ирдэбиллэнэн 60 тахса оҕо баар буоллабына, оскуола 11 кылаастаах буолуохтаах. Онно оҕо ахсаана тийбэт буоллабына оскуола статуһа түһэр, 9 кылаастаах оскуола буолар. Манньк уларыйыы нэһилиэк сайдытыгар, төрөппүттэргэ, үөрэнээчилэргэ, үлэһиттэргэ охсуулаах буолуо, үлэһит ахсаана сарбыллыа диэн нэһилиэнньэ дыксинэр.

Күөллэр уоланнар, хайыарар буоланнар иһэр, туттар уунан хааччыллыы сылтан сыл уустугуран, ыараан иһэр. Таастаах-Салбан суолугар быйыл үп көрүлүбэтэ. Онон суолу оноруу тохтообут. Олохтоохтор суолу салгыы онорууну, Ханчалы үрэхтэн ууну бырахтарар турба тар-

Тохсунньу 18 күнүгэр улуус баһылыга Ю.И. Слепцов И.С. Охлопков аатынан Модут сынныалан киинигэр нэһилиэк олохтоохторугар улуус дьаһалтатын сыллаагы үлэтин-хамнаһын отчуоттаата. Мунньагы 100 киһи истэ кэлбит.

Видео-отчуот кэнниттэн улуус баһылыга типовой бырайыактар, оскуола тутуутун туһунан кэспэтигэ, Модут электрическэй боруобаттары сип-боруобакка көһөрүү барыахтаабын у.д.а. иһитиннэрдэ. Ол кэнниттэн ыйытыларга, этиилэргэ киирдилэр.

Кулууп дириэктэрэ В.И. Чиркова: «Олонхо ыһааҕар ханньк айымньыны кимнээх кэлэн туруоралларын чопчулаатыгыт дуо? - диэн ыйытта. Онуоха улуус культуратын управлениетын специалистна культура министрин анал бирикээһэ тахсыбытын, онно Олонхо ыһааҕын уус-уран салайааччытынан А.С. Борисов, сүрүн режиссерынан Р. Тараховская, сценарийынан З.Г. Попова аһаабыттарын иһитиннэрдэ.

Валентина Ивановна Олонхо ыһааҕар үп-харчы хамсырын туһунан, инникитин туризм сайдар кэмигэр анал түһүлгэлэри олохтоон кэбиһиэхтэрин наадатын эттэ, Модукка «Күн Дьөһөгөй» концепциянан түһүлгэтэ тэрийиэххэ, ону олонхо программатыгар киллэрингэ диэн

«КҮӨППЭР УОПЛУПАР, ДОХУОТ КЭМЧИ – ОПОХПУТ ЫАРЫЫР»

дыллыытын, ходоһалары тупсарыыга мелиоративнай үлэлэри ыгытарыыны, туттарыллар үүт сыанатын, субсидиятын үрдэтиини, ыанар ынах төбөтүгэр чааһынай, бааһынай диэн араарбакка субсидияны көрүүнү, бултуур сир уопсай туһаныыга киирэринэн аукционга таһааран үлэлэбэккэ нэһилиэк дьаһайытыгар биэрэри, эбии үөрэхтээһин педагогтарын хамнастарын үрдэтэри туруорустулар.

Үлэ сыанабыла куластааһынна туруоруллубата.

ТААСТААХ

Манна дьон отчуоту болбойон иһиттилэр эрээри, дьүүлээһингэ көхтөөхтүк кытыбатылар. Баара-суоҕа 2 киһи кэспэтигэ, ыйытта.

«Ветеринарнай өнө тоҕо төлөбүрү суох оноруллубатый?» - диэн ыйытыга сыстыганнаах, кутталлаах ыарыылары утары быһыылар, сэрэтэр үлэлэр босхо оноруллар, атын өнөлөр СР экономикатын министерствота олохтообут прейскуранынан төлөбүрдээхтэр диэн хоруйдаатылар.

Саха ыһааҕын иитэр тэрилтэ салайааччыта Ольга Андреевна Аргунова хотон суох буолан дьон хотонун уларсан туруорарын, саҥа хотону тутууну туруорсубуттара уонча сыл буолбутун, ол баччаанга диэри быһаарылла илигин туһунан абаран-сатаран туран кэспэтигэ. Бу боппуруоһу хайаан да быһаарар кэм кэлбитин санаатта. Кини этэринэн, сүөһү иитэр дьонго сайынгы кэмгэ эти туттарыыга, «Меркурий» программаҕа киирбиттэринэн, уустук

услуубуйа үөскээбит. Анализ түмүгүн 3-4 күн кэтэһэн ылан эрэ баран эти баттарга көнүл бэриллэр эбит. Өнүрүк куйааска эт түргэнник буорту буолар, онон аһааһы түргэнник онорууну быһаарары туруорууста.

Аны отчуоту биһирийэр, биһирээбэт туһунан сыанабыл бэриллэбэт диэн быһаарыгыттарынан Таастаахтар «отчуоту ылынабыт» диэн уураах ылыннылар.

ИСКРА

Бу нэһилиэккэ отчуоту дьүүлээһингэ кыттааччы эмиз кэмчи буолан биэрдэ.

Арай тыа сиригэр сүөһү, сылгы иитэн олоруу төһө да түбүктээбин, ыараханын иһин олох сайдытытын, туруоруутун түстүүр үтүө аналлааһын этинэн-хаанынан билэр, билигин да улахан хаһаайыстыбаны тутан олорор үлэ ветерана Анна Дмитриевна Парникова бар дьонун аатыттан этэрдии үүт сыаната, субсидията аһара кыратын, ону үрдэтэри, сааскы өртөөһүн ытыллыбакка сир-уот буорту буолбутун, от хаачыстыбата мөлтөөбүтүн, баһаар турар куттала улааппытын, онон өртөөһүнү хааччактыыры тохтотору, күөллэр уоланнар, кыһынын хайыараннар сүөһүнү уулатыыга эрэйдэнэллэрин, өрүстэн муус тийтэрэн иһэр ууларын хааччыны олороллорун, онон Кэҥкэмэттэн эбэтэр сир аһыттан ууну ылар боппуруоһу уһаппакка быһаарары туруорууста.

И. ИВАНОВ

«ЫЧЧАППЫТ ХАҤАН СӨПТӨӨХ ҮЛЭНЭН ХААЧЧЫЛЛАРЫЙ?»

тыл киллэрбит. «Этиинг рекомандация быһыытынан киирбитэ, комиссияны кытта өссө сүбэлэһиэхпит», - диэтилэр.

Юрий Иннокентьевич Олонхо ыһааҕар тэрээһин үлэ барарын, үбүлээһин боппуруоһа быһаарылларын, Намна биир туристическай объект «Деревня мастеров» ситэри онорулларыгар үлэлэһэбит диэн эттэ.

Модут эдэр специалистара нэһилиэккэ «Перспектива» уонна «Молодежной» кварталларга гаас ситимэ хаһан киирэрин ыйыттылар. Ю.И. Слепцов урукку бырайыак сыһа оноруллубут буолан, ону көннөрүүгэ үлэ бара турар, баһылык П.Г. Сокольниковы кытта үлэ ыста сылдыалларын, проектной отдел тэрийэн, экспертиза оноруллуохтаах диэн иһитиннэрдэ. Гаас бастаан тардылларыгар кыра диаметрдаах турбалары уурбуттар, онон саҥа кварталлары гааска холбоору гыннахха, көнүл биэрбэттэрин эттэ.

Салгыы олохтоох дьон: «Үөрэхтэрин бүтэрбит өҕолорбут үлэ булбакка тахсыты, продавецты сылдыаллар. Онтон тэрилтэлэргэ үксэ

пенсиялар үлэлииллэр эбит. Итиннэ туох эмит үлэ барар дуо?» - диэн ыйыттылар. Онуоха Нам улуухугар кадровой политикаҕа күүстээх үлэ барыаҕа диэн хоруйдаатылар.

Герой ийэ саҥа дьизэҕэ гаас киллэриитигэр туох субсидия көрүллэрин, эдэрдэр спорт саалаҕа спортивнай инвентарь кэлиэ дуо диэн ыйыталаһан сөптөөх хоруй иһиттилэр. Модут олохтоох баһаарынай чааһын үлэһиттэрэ дьизэлэрин тутуута ситэтэ суох буолан, муостатын аһааруу буорунан сытарын эттилер, онно улуус көмөлөһөн харчы көрөрө буоллар, бэйэбит тутуохпут диэн эттилер, боротокуола киллэрдилэр. Почталон бэйдэ сылдыар ыттарга хамсатылаах дьаһалла ылын диэн этии киллэрдэ. Нэһилиэк саамай сытыгытык турар кыһалбатын - оскуола тутуутунула кэспэтигэр бырайыагын оноруохпут диэн түмүктээтилэр.

Отчуоту истээчилэр улуус дьаһалтатын үлэтин «биһирийбин» диэнгэ бары куластаатылар.

К. ДЬАКОНОВА

2019 – Энциэли олонхо туоната

Олунньу 16 күнүгэр 2 Хомустаах нэһилиэтин сана тутулан үлэбэ кирибит сырдык-сылаас, бэс сытынан дыргыйбыт бэтэрээннэр балаҕаннарыгар быйыл Энциэли хочотугар ытыллыахтаах «Олонхо ыһыаҕа-2019» тэрээһингэ аһаҕастык кыһаллыахха иһин иһирэх көрсүһүү ытыллына. Бу нэһилиэктэн төрүттээх биир дойдулаахтара хомуллан, илии тутуурдаах, өттүк харалаах кэлэн, дойдуларыгар ыалдьыттаан аастылар.

Көрсүһүүнү балаҕан хаһаайката, олохтоох музей директора, аҕам саастаахтар түмсүүлэрин салайааччыта Надежда Ивановна Сивцева салайда, аан тылы этэн туран, тылы ыалдьыттарыгар биирдэ.

- Күндү биир дойдулаахтарбыт быйыл Энциэли хочотугар ытыллылар республикатааҕы Олонхо ыһыаҕа дириҥ суолталааһын учуоттаан, онно кичэллээхтик бэлэмнэнэр туһуттан эһиэхэ көмөлөһөн, куоратынан, Намынан олоһор нэһилиэкпититтэн төрүттээх дьоммутугар «Чороон-2019» аахсыһа биллэрэммит, биир моһуоннаах үс атахтаах чорооннору хомуйдубут, сорохтор кытыынанан биирдилэр. Билигин, олох ирдэбиллэнэн, туох барыта учуоттанар, ол сизиринэн бу кинигэ-сурунаалга кимнээх көмөлөспүтүтэрин ааттарын-суолларын толору ыйан, тигэн киллэрибит. Бу билиги аахсыһабыт сабаланыта эрэ, мань эһиҥи салгыаххыт диэн эрэнибит уонна улуус атын нэһилиэктэрэ бу баһымыһытын өйүүллэригэр баҕарабыт. Ону

«ЧОРООН-2019» ААХСЫҤА САБАЛАННА

сэргэ куоракка олоһор, «Старай куорат» түмсүүбүтүгэр кириэр биир дойдулаахтарбыт эмиэ харчынан кыттыһан, эһиҥи иистэнэргитигэр, саламаны, олбохтору тиктэргитигэр анаан «Зингер» электрическэй массыынаны атылыастыбыт. Онон 126 чороону, 6 кытыһаны, электрическэй иистэнэр массыынаны барытын эһиэхэ үөрэ-көтө туттарарбын көнүллээн, - диэтэ Дьокуускай куораттан делегацияны салайан аҕалбыт ССРС культураны туйгуна, СР норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Нам улуһун, Нам с., 2 Хомустаах Бочуоттаах олохтооҕо Мария Николаевна Габышева уонна дохсун ытыс тыаһын ортоугар балаҕан хаһаайкатыгар Надежда Ивановна туттарда. Кини куораттан тахсыһыт ыалдьыттарын билиһиннэрдэ, Олонхо ыһыаҕар бары биир кини курдук түмсүү-

лээхтик, ситимнээхтик бэлэмнэнэргэ, үлэлииргэ баҕа санаатын тигэрт уонна Нам кыһа Колесова Александра Саввична салайар «Кэрэ» саха таҕаһын тигэр фирматтан таҕас кырадаһыннарын бэлэх уунна, бу фирма тикпит халадааһы баһааччыларга,

төрүт ойуу-бичик орнаменнаах былааттара атыһа туруоруллубутун иһитиннэрдэ.

Манна даҕатан Мария Николаевна Габышева туһунан бэйэм санаабын этэн ааһыахпын баҕарабын – кини төрөөбүт түөлбөтүн уонна улууһун дьиннээх патриота, ситимин быспат, олох үөһүгэр сылдьар, салайааччыларга бэйэтин көрүүлэрин, сүбөтин-аматын тигэрдэ сырдык айылгылаах киһи. Бары да кини туттар уонна холбур оностор киһибит.

Куораттан кэлбит Светлана Куприяновна Кириллина биир дойдулаахтарыгар Олонхо ыһыаһын үрдүк таһымнаахтык бэлэмнэнэн көрсөллөрүгэр үтүө тылын

Ольга Герасимовна Готовцева Намтан тахсыһыт делегацияны билиһиннэрдэ, «Чороон-2019» аахсыһа хамсааһына салҕанан бара турарын, социальной ситимгэ анал бөлөх тэриллэн, көмөлөһүүн баҕалаах эбиллэн иһэрин иһитиннэрдэ, ситиһиллэри баҕарда уонна уран ис хоһоонноох Алгыһы ааҕан туран, Н.И. Сивцевага туттарда.

Бу кэнниттэн маастар кылаастар сабаланнылар. Россия маастар-асчыта, 20-тэн тахса сыл «Тыгын Дархан» ресторанга повардаабыт биир дойдулаахпыт Амонова Анна Романовна сүөгэйтэн, арыыттан саламааты, рецеп-

тэрин тарҕатан туран, уонна көбүөрдээх лэппиэскэни астыһы көрдөрдө.

Исторической наука кандидата, ХИФУ доцена, саха төрүт культуураһын чинчийээччи, 60-тан тахса научнай үлэни, 5 научнай-методической пособиелары суруйбут, бу эйгэбэ суруллубут бөдөн монографияларга хос ааптардарынан кирибит учуонай Светлана Ивановна Петрова көрдөрөр пособиены туттан, саха таҕаһын историяһын бэрт кизниик сырдатта, ыйытыһыларга хоруйдаата.

Ити курдук олус туһалаах тэрээһин буолла. Олохтоохтор сүргэлэрэ көтөбүлүннэ, үөрдүлэр-астыннылар уонна улахан махталларын тигэртилэр.

Касьян ОЛЕСОВ-ОЛУК,
Нам с.

Үөрэх эйгэтигэр

РФ президентэ В. Путин 2018 сыл ыам ыйын 7 күнүгэрээ 204 №-дээх «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» диэн ыйааҕар 2024 сылга Россия уопсай үөрэхтээһинин хаачыстыбата аан дойдуга 10 бастыһыгар аһааннарыгар кириэрин ситиһиэ; бары өттүнэн сайдыылаах, социальной эппиэтинэстээх киһини иитэн таһаарыы курдук дойдубут инники сайдыһытын түстүүр улахан сыаллары-сорукутары туруорбута.

Онуоха СР Ил Дархана А. Николаев үөрэхтээһин тэрилтэлэрэ граждандарскай обществонь уонна бизнес эйгэтин кытта бииргэ үлэлиэхтээхтэрин ыйбыта, СР правительствота 2024 сылга Саха сирэ Россияҕа 15 бастыһы регионнар аһааннарыгар кириэрин ситиһиэхтээһин бигэргэспитэ.

СР «Үөрэхтээһин» национальной бырайыагар 10 федеральной бырайыак кирийдэ: «Современная школа», «Успех каждого ребенка», «Поддержка семей, имеющих детей», «Цифровая образовательная среда», «Учитель будущего», «Молодые профессионалы», «Новые возможности для каждого», «Социальная активность», «Экспорт образования», «Социальные лифты для каждого». Маньаха 3 сүрүн хайыһа туһулулар: бастакытын, үөрэх тэрилтэлэрин материальной-техническэй баазала-

АНЫГЫ ОСКУОЛАҒА — АНЫГЫ УЧУУТАЛЫ

рын сайыннары; иккиһинэн - үөрэхтээһин ис хоһооно уонна үһүс хайыһа - учуутал. Олунньу 7-8 күннэригэр Нам улууһун үөрэҕириитин үлэһиттэрин үгэс буолбут олунньутааҕы сүбэ мунньахтара бу дьаһаллары олоххо киллэриигэ туһуланна.

Бастакы күн Нам 1-кы №-дээх орто оскуолатын актотвай саалатыгар педагогтары аттестациялааһын саҕа моделын туһунан үөрэхтээһин ытыһылына.

Иккис күн Партизан нэһилиэтин «Хомус» культурнай киинигэр буолбут пленарнай мунньахха «Нам улууһа» МТ баһылыга Ю.И. Слепцов, учууталлар идэлэрин үрдэтэр институт үлэһиттэрэ, нэһилиэктэр баһылыктара, депутаттар, улуус общественноһын бэрэстэбиитэллэрэ, үөрэхтээһин тэрилтэлэрин салайааччылары уонна педагогтара кыттыһыны ылылар.

Үөрэх управлениетын начальнига Е.В. Ядреева Нам улууһугар национальной бырайыак кириитин билиһиннэрдэ.

«Нам улууһа» МТ баһылыга Ю.И. Слепцов мустубут дьону эвэрдэлээтэ уонна үөрэҕириити систематыгар баар сүрүн итэҕэстэргэ тохтоото. Аныгы оскуола эрдэ айыллыбыты, толкуйдааммыты, бэлэм билиини эрэ ылар үөрэнээччини буолбакка, үрдүк культуурааах, дойдутун туһугар ис сүрээтиттэн ыалдьар, кини сайдыһытыгар бэйэтин кылаатын киллэрэр

кыахтаах гражданын иитэн таһаарыахтаах диэтэ. Сүрүн сыал биер кэлим экзамены туттарыы буолбакка, сизэр-майгы, өй-санаа өттүнэн сайдыылаах, иитиилээх, эппиэтинэстээх киһини иитэн таһаарыахтаахпыт диэн этэн туран, Россия туһугар тыһыннарын толук уурбут чулуу дьоннорбут олохторун холбурдаата. «Жить надо ради для того, за что надо умереть» диэн бириинсипкэ олорур оҕолорбутун иитиэххэ, үөрэтиэххэ диэн ыһырда.

Дьокуускайдаағы саҕа технологиялар, учууталлар идэлэрин үрдэтэр институттар үлэһиттэрэ национальной бырайыак сүрүн хайыһаларын билиһиннэрдилэр.

Намнаағы педколледж директора Е.В. Никитина уопсай уонна профессиональной үөрэхтээһин тэрилтэлэрин бииргэ үлэлээһиннэригэр бэйэтин санаатын үллэһиннэ.

«Аныгы оскуола» бырайыак чэрчитинэн «Учитель технологии» диэн орто үөрэх идэтэ сөргүтүллэригэр, педколледж баазатыгар технология предметын үөрэтэр киһини аһарга этии киллэрдэ.

«Молодые профессионалы» бырайыагы олоххо киллэрэр сыалтан 2024 сылга диэри Россияҕа профессионаллары эрдэттэн бэлэмниир ситим (сеть опережающей подготовки профессионалов) тэриллэрин иһитиннэрдэ уонна улуус баһылыгыртан Юрий Слепцовтан «Ворлд-скиллс» хамсааһыны сайыннарыга үп-ас көрөрү ту-

руоруста.

Мань сэргэ Елена Вячеславовна 2018 сыл Балаҕан ыйыттан педколледжка эбии үөрэхтээһин төлөбүрдээх өнгөлөрүн онорор киһи аһыллыбытын билиһиннэрдэ. Оно оскуола үөрэнээччилэрэ 2-4 ыйдаах курстарга үөрэнэн 13 идэбэ государственной свидетельство ылыахтарын сөбүн иһитиннэрдэ.

Намнаағы гимназия директора, улуус оскуолаларын директордарын сэбиэтин председателэ А.В. Новгородов «Аныгы кэм учуутала» диэн бырайыагы олоххо киллэриигэ республика таһыгар үөрэни, идэлээх конкурстарга кыттыы көдүүстэрин бэлиэтээтэ. Хас биридии педагог бэйэтин салайынан, эбии үөрэтинэн үөрэх хаачыстыбатын үрдэтиэхтээх диэн санаатын үллэһиннэ.

Александр Валерьевич Намнаағы гимназия «Цифровой оскуола» бырайыагы олоххо киллэриигэ куттала суох буолуу (антивирус о.д.а.), техническэй английскай тыл, программирование, мегатроника, системнай администрирование, студия-дизайн курдук 6 хайыһа уонна үлэлиир былааннааһын билиһиннэрдэ.

Намнаағы оҕо научнай-техническэй киһини директора Е.А. Андросова «Ворлд-скиллс» хамсааһын 11 компетенциятыгар үлэлээр былааннаахтарын, 2019 сылга киһи иһинэн технопарк, IT-парк аһылларын иһитиннэрдэ. Киһи материальной-техническэй баазатын хаҕатыһа

улуус баһылыгыттан көмө көрдөөтө.

Бу күн улуус оскуолаларын бизнес-инкубатордарын, агрооскуолаларын үөрэнээччилэрин оноруктары атыы-быыстапкага ытыһылына.

Быйылгы сүбэ мунньахха педагогтар социальной партнердар (нэһилиэк баһылыктарын, Намнаағы педколледж, техникум, тэрилтэ салайааччыларын) иннилэригэр бырайыактары көмүскээбиттэрэ сонун көстүү буолла.

Мунньах түмүгүнэн «Үөрэхтээһин» национальной бырайыагы олоххо киллэриигэ 2019 сылга федеральной уонна региональной субсидиялары, граннары ылыһа; эбии үөрэхтээһин, орто анал, үрдүк үөрэх тэрилтэлэрин кытта бииргэ үлэлээһингэ; «Ворлд-скиллс» хамсааһыны сайыннарыыга; 2 ыйыттан 3-гэр диэри саастаах оҕолору оҕо саадынан хабыһа; үөрэх хаачыстыбатын үрдэтиигэ; идэбэ хайыһааһынна; төрөппүтү кытта үлэ саҕа формаларын киллэриигэ этиилэр кирибиттэрэ биер санаанан ылыһылынылар.

Сотору кэмнинэн улуус дьаһалтата уонна үөрэх управлениета «Үөрэхтээһин» национальной бырайыак улуустаағы паспортын бигэргэтиэхтээхтэр уонна СР үөрэҕи уонна наукаһын министрствотын кытта сөбүлэнгэ илии баттаһахтаахтар.

А. КОРЯКИНА

ДАРТС БААР — УМСУГУТУУЛААХ КҮРЭХ

Хабаровскай куоракка ытыллыбыт Илин Сибиирдээҕи федеральнай уокурук дартска чемпионата ытылынна. Саха сириин хамаандата түмүгэр иккис бириистээх миэстэни ылла. Хатын Арыы нэһилиэгин «Хатан» кулуубуттан Замятина Татьяна, Сивцева Мария кириистилэр.

Эр дьон хамаандатын зачетугар дартска үһүс миэстэни ыллылар. Хамаандага Петр Макаров (Дьокуускай), Иван Сивцев (Нам), Ян Говоров (Дьокуускай), Дмитрий Петров (Дьокуускай) кытыннылар.

Паарнай зачетка үһүс миэстэни Петр Макаров (Дьокуускай), Иван Сивцев (Нам) ыллылар. Сивцев Иван, Петр Макаров, Ян Говоров Россия

дартс спордугар маастарга кандидат нуорматын толордулар.

Олунньу 14 күнүгэр Хатын Арыы нэһилиэгэр Нам улуунугар ытыллар Республикааҕы Олонхо ыһааҕын тула сүбэ-муньаҕа ытылынна. Буолаары турар Олонхо ыһааҕар былааннар, кэккэ этиилэр көрүлүннүлэр. Подкомиссияларынан бара турар үлэ туһунан иһитиннэри оңордулар.

Олунньу 17 күнүгэр Нам спортивной манеһыгар ытыллыбыт чэпчэки атлетика күрөбүр, 60 м юниордарга Огнева Жанна - 1 м. (МКОУ ЗООШ), Петрова Саина - 3 м. (МБОУ ХАСОШ), 60 м кэрэ аңардарга - Антипина Ок-

сана - 2 м., 60 м эр дьонго - Бубякин Никандр - 3 м., 400 м юниордарга - Огнева Жанна - 2 м., 400 м кэрэ аңардарга - Осипова Сардана - 1 м., 400 м - эр дьонго - Бубякин Никандр - 3 м., 1500 м кэрэ аңардарга - Осипова Сардана - 2 м., үс төгүлүстаныыга кэрэ аңардарга - Попова Дайаана - 2 м., эстафетаҕа — 3 м.

Олунньу 17 күнүгэр Аппааны бөһүөлөгүн спортсалаатыгар, улуус үөрэҕири салаатын оскуолаарын икки ардыларыгар дартска күрэхтэһии ытылынна. Кылаабынай судьуйа СР спордун туйгуна Бурнашев Егор Константинович. Бастакы бөлөхтөргө - 1 м. - И.Е. Винокуров аатынан Хатын Арыы орто оскуола ылла. Үһүс бөлөхтөргө - 1 миэстэни - Затон ситэтэ суох орто оскуола ылла.

И.Д. СИВЦЕВА, Аппааны

гыстаах алаадылаах түһүлгэҕэ икки чаас устата олонхону иһитилэр.

Олунньу 17 күнүгэр, өрөбүл күн, «Хомус» сынналан киинигэр нэһилиэкпит эр дьонугар, ыччатыгар, уол оҕолоругар аналлаах Үрүн Аар Тойон Алгыһа ытылынна.

Эр Дьон! Ыччат! Уол Оҕолор! Биир сомоҕо буолан түмсэр кэммит кэллэ! Күүстээх аңардарбыт чөл олоҕу тутуһан, саха омуга сайдарыгар итэҕэллээхпитин көрдөрөөрү муһуннулар. «Үс Түмсүү» Намнааҕы салаатын кыттыылаахтара кэлэн алгыс түһүлгөлөр уонна ыйга биридэ манньк мустарга сүбэлэстилэр.

Өйтөн ааҕыны суруйууга оскуола, оҕо саадын үлэһиттэрэ кытыннылар. Нэһилиэктээҕи түмэлгэ биир дойдулаахпыт Максим Аргунов быыстапкага аһылына, уроктар ытыллаллар.

П.И. СКРЯБИНА, Бартыһаан

ТҮМСЭР КЭММИТ ТИИҔЭН КЭЛЛЭ!

Олонхо ыһааҕар аһаҕыт муньах буолан ааста. Нэһилиэк иһигэр 6 хамыһыһа тарыллан тигинэччи үлэлиир.

Төрөөбүт тыл уонна сурук-бичик күннэрин чэрчитинэн биллиилээх эдэр олонхотун Юрий Борисов олонхотун, «Ситии ситимэ - олонхо» бы-

райыак кыттыылаахтарын, талааннаах дьоммут толорууларыгар П.П. Ядрихинскай-Бэдьээлэ «Дьырыбына Дьырылыатта Кыыс Бухатыыр» олонхоттон быһа тардыыны иһиттибит. Дьүрүһүйэр хомус куттаах Бартыһааммыт дьоно сахалыы таңнан, ал-

I Хомустаах нэһилиэгин оттуур ходуһата, мэчирэн сирэ өрүс кытылынан уонна алаастарынан буолан, айылҕаттан тутулуктаах. Халаан уута уонна ардах абырыхтаах. Бааһынаҕа бурдук ыһан эбиммит суох. Айылҕа тугу биэрбитинэн олорубут.

Клин убаластарга бурдугу аһары үүннэрдийбит дииллэр, ол иһин 8 ый кыһыннаах Саха сиригэр бурдугу ыһыи политика тохтоон турар. Совхоз саана киэн кыбыһа томтор курдук сүөкэммит комбикорманы аны көрбөккүн.

Ону да собурууттан ажаллар, билигин Россия бурдугун тас дойдуга атылаан, манна кэлиитэ аҕыйах, сыаната да ырахан. Онон сүөһүлэр барыһааттар, төрүт астарын аһыллар. 01.01.19с. Туругунан I Хомустаах нэһилиэгэр 21 бааһынай хаһаайыстыба баар буоллаҕына, сүөһүнэн дьарыктанар 8 хаһаайыстыба уопсайа 229 сүөһүнү хотонго ииттэн, оттообут отторунан сыл таһаарар туһугар үлэли сүлдьаллар. Олорго 90 ыһах, 13 тигэһэ баар, төрүөх биэрэллэрин кэтэһэллэр.

Бу хаһаайыстыбаларга 6 оҕус баар, саас ыһахтары буоһаталлар, онно таһахтаах оҕус борооскулар I саастаахтар — 40 борооску; 1-2 диэри саастаах — 56 таһахтаах борооскулар. Оҕус борооскулары аттаты харчыга оҥоһуллар буолан, хас ат-

таммакка сылдыра буоллар? Плеһхолбоһук үлэтин мэйһидиэрэ буолуо, онон босхо аттаһыны оҥоролоро буоллар, бороуда тупсуо этэ.

Аны бу сүөһүнү иитиигэ хаһаайыстыба тэринэн эдэр дьон үлэлиилэр. Элбэх сүөһүлээх Ф.Ф. Ядреев, А.А. Аргунов, Э.С. Дьячковская, Е.Е. Бурнашев, Ю.М. Тихонов аймахтарын түмсэн, улахан хотон туттан ыччаттарын сүөһү үлэтигэр көбүлээтилэр.

Холобур, А.А. Аргунов, Ф.Ф. Ядреев, Э.С. Дьячковская урукку семейнай под-

сыаната ырахан, ол да буоллар кэли, бороһуок үүтүнээҕэр дьон хамаатык ылар. Төрүт аспыт доруобуйабытыгар туһалааһын кэм өйдөөн истэхпит. Кытай аһыттан сыһыа аккаастанан, төрүт аспытыгар ыччаптытын төнүннэриэххэ. Кытайы өссө үтүктэр буоллахтына, кутуйаҕы тыһынаахты, түүлэри сииргэ үөрэтиэхтэрэ.

Билигин «Эрэл» ыһааҕын арыта былдыаһык. Суората, кефира, сүөгэй элбириин туһугар сүөһүнү элбэтиэхпитин, киэн-куон ходуһабыт,

КИМ СҮӨҮЧҮЛЭЭХ — ИННИКИГЭ ЭРЭЛЛЭЭХ

ряд курдук үлэлээн, ыабыт үүттэриттэн сүөгэйдэрин атыылаан, нэһилиэнньэҕэ көмөнү оҥороллор.

Аны чааһынай ыаллар (отчуотка ЛПХ диэн ааттанар) 37 ыал сүөһү иитинэр, уопсайа 391 сүөһүнү көрөллөр. Онтон атын нэһилиэнньэ араһа сүөһүтэ суох. Нэһилиэк үрдүнэн 21 б/х баарыттан, сылгынан дьарыктаначчыта 13 хаһаайыстыба.

Улууска «Эрэл» ТХПК үүтү-эти тутан бу кэнники сылларга үчүгэйдик үлэлээтэ. Маһаһынарга кэмчи да соҕус буоллар, атыыга таһан, төрөөбүт төрүт аспытын амсайар буоллубут. Улуус нэһилиэнньэтин барытын хаачыһыт.

мэчирэнмит үрүн илгэ буолан эргийэрин туһугар эдэр дьон ылсан үлэлиэхтэрин наада. Сүөһү көрүүтүгэр биир күн өрөөбөккө көрүөххүн, аһахтааххын, ыраастааххын наада. Күннэтэ түбүктээх үлэттэн кырдыаҕас өттө уурайда. Аны оҕолоро, сиэннэрэ солбуйар кэмнэрэ кэллэ. Тыа сиригэр дьарыктаах, онтон аһыр аскын ылар буоллаххына ыһы-бааччы олоруоххун сөп. Олох былыр биир ыал 20-чэ сүөһүлээх буолара дииллэр. Олор орто ыал ахсааныгар кириэллэрэ.

Сыраалаах үлэ түмүктээх, дьарыктаах киһи — өлөн-охтон биэрбэт дииллэрэ.

К. ЕРЕМЕЕВ — ТИЛИН, Кыһыл Сыыр

ААСПЫТ СЫЛ СИТИИИЛЭРИНЭҢ САҢА ҮРДЭЛЛЭРИ АРЫЙАБЫТ

Үөдэй нэһилиэгэр ааспыт сылы түмүктүүр, Саха сиригэр Сомоҕолоһуу, Нам улуунугар Олонхо сылын бэлиэтиир дьоро күн буолан ааста. Балдыт быһытынан «Нам улууһа» муниципальнай тэриллии дьыалаҕа салаатыгар аҕа баһылыгы солбуйааччыта П.П. Сергучев, спорт управлениетын начальнига П.Г. Иванов, улуус муньаһын депутата А.Н. Ядреев ааспыт сыл ситиһиилэринэн саҥа үрдэли арыян эбэрдэ, махтал тылларын дьонго-сэргэҕэ тиэртилэр. Бу күн сыл бастыһынара бэлиэтэннилэр. Нэһилиэк баһылыга ситиһиилээх тэрилтэлэргэ, түөлбөҕө, биирдиилээн үлэһиттэргэ, общественной түмсүүгэ анал номинациялары, сертификаттары туттарда. Ол курдук барыта 12 бастыһы ааттанна. «Бастыһы спортсмен» — Новгородов Александр Дмитриевич, «Бастыһы эдэр ыал» — Агния Ивановна, Дмитрий Трофимович Яковлевтар, «Бастыһы общественной сэбиэт» — бэтэрээн сэбиэтэ, салайааччы К.С. Сидорова, «Бастыһы түөлбө» — «Айылгы» түөлбө, салайааччы Е.Н. Ядреева, «Үтүө санаа» номинация Лиханова Валентина Прокопьевна аанна, «Бастыһы коллектив» — З.П. Саввин аатынан Үөдэй орто оскуолатын коллектива, директор В.Р. Барашкова, «Бастыһы оҕо тэрилтэтин үлэһитэ» — М.В. Михайлова, «Бастыһы доруобуйа харыстабылын үлэһитэ» — В.Н. Слепцова, «Бастыһы культура эйгэтин үлэһитэ» — С.Р. Гавышева, «Бастыһы бааһынай хаһаайыстыба» — Р.К. Петров, бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта, «Бастыһы тыа хаһаайыстыбатын үлэһитэ» — М.И. Гаврильева, нэһилиэккэ «Сайды» тыа хаһаайыстыбатын производственной кооперативын ыанньыксыта.

Быйылгы сыл нэһилиэк баһылыгы С.В. Ядреев дьаһалынан Үөдэй нэһилиэгэр «Эр дьон сомоҕолоһуутун сылынан» биллэрилиннэ. Маны үрдүк сыанаттан баһылык дорҕоонноохтук биллэрдэ. Биир дойдулаахпыт Алексей Татаринов — Удурбай «Эр киһи хорсунгун» хоһоонун бу киһэ салайааччы эр дьон доргуччу аахтылар. Эңсиэлибит хочотугар Олонхо сылыгар биир санаанан түмсүүлээхтик кыттарга нэһилиэк олохтоохторо баһылык ыңырытын ылыннылар, тэрээһиннэргэ кыттарга бэлэмнэр.

Е.А. ЭВЕРСТОВА, Үөдэй

ТҮБЭҔЭ БИЛЬЯРДЫ СЭНЭЭРЭЛЛЭР

Биһиги нэһилиэккэ бильярд спорда сайдыбыта быданнаата. «Айхал» сыннаалан киингэ эр дьон иллэн кэми көдүүстээхтик атаарар сүрүн дьарыктара буолар. Ыччат да, улахан дьон да үлэ кэнниттэн күннэтэ, өрөбүллэргэ муньустан оонньуулар. Ол курдук, олунньу 10 күнүгэр нэһилиэк спорт инструктора Григорьев Эдуард Титович көбүлээһининэн бильярдка аһаҕас турнир буолан ааста. Күрэхтэһии сүрүн сылынан бильярд спордун пропагандалааһын уонна эдэр ыччаты көбүлээһин буолар.

Манньк аһаҕас турнир иккис сылын ытылынна. Сылын ахсын турнир араас көрүнгэринэн ытыллар. Былырыынгы күрэхтэһиигэ биир бииргэ кирисии буолбута. Быйыл пааранан кирисии ытылынна. Күрэхтэһээччилэр сэрэбиэйинэн паараларын булсан тыһаһынаах кирисиин көрдөрдүлэр. Күрэхтэһии түмүгүнэн Дьяконов Владимир Семенович уолунаан паараҕа түбөһүнэн, кыайыы өрөгөйүн билэн үөрүүлэрэ үксээтэ. Владимир Семенович кырдыаҕас бильярдист, онон дьон сөбүлээн оонньуур спорт көрүнгүн уонна бильярд нэһилиэнньэҕэ чөл олоҕу пропагандалааһын биир үтүө хоһуора буоларын итэҕэтэн, бэйэтинэн кирисэн күрэхтэһиини сытырбатта.

Бильярдунан утумнаахтык дьарыктанар ыччаттарынан Эдуард, Аяал Григорьевтар, Алексей Сивцев, Вадим, Владимир Сивцевтар уо.д. ааттыахха сөп.

Нэһилиэккэ спорду сайыннарыы, чөл олоҕу өрө тутуу дьонун миэстэҕэ турар. Спорт инструктора Э.Т. Григорьев бэйэтэ спордуна дьарыктанарын таһынан ыччаты, оскуола үөрэнээччилэрин спорт араас көрүнгэр уһуйар. Тылыгар ыһынарылаах, дьону көбүлүүр талааннаах нэһилиэк киһи туттар ыччата буолар.

Бильярд энтузиастара нэһилиэк аайы эмиэ салгыы бу спорт биир үтүөкөн көрүнгүн дьонго тарҕатыахтара, киэн сэнээриини ылан улууска биир бастыһы спорт көрүнгэ буолуо диэн эрээн хаалабыт.

О. КУПРИЯНОВА, Түбэ

Мин маннык этиилээхпин

2019 сылга 6 ый түмүгүнэн I Хомуस्ताахха хаһыакка суруйтарыы көрдөрүүтө маннык буолла: «Энсиэли» - 86, «Кыым» - 79, «Саха сирэ» - 39, «Якутия» - 4, «Туймаада» - 30, «Аар тайҕа» - 22, «Спорт Якутии» - 5, «Киин куорат» - 6, «Забота - Арчы» - 10, «Кэскил» - 12, «Бэлэм буол» - 4, «Мой профсоюз», - 3. Уонча сыллааҕыта улууспут хаһыатыгар «Энсиэлигэ» 180-200 ыал суруйтарара. Билигин оннооҕор саамай элбэх үлэтигэр оскуола коллективиттан «Энсиэлигэ» - 9, «Саха сиригэр» - 3, «Кыымга» - 6, «Якутияга» - 3 эрэ киһи суруйтарар.

Кэнники бассаабы ордоробут да, онно киһи кэпсээн оҕостор кырдыктаах сонуну суох. Улууспут социальнай-

ХАҤЫАЛПЫТЫН САНА ТЫЫННЫАХХА

экономическай олоҕун «Энсиэли» хаһыаттан эрэ билиэхпитин сөп. «Кыым» хаһыат ордук республика тыатын хаһайыстыбатын кыһалжаларын суруйар, ырытар. «Саха сирэ» хаһыат арахсыбыт ыаллар олохторунан балтараа сыл олорон ээрийи көрдө, дьэ, оннун булар ини. Быйыл ыйга 2-тэ тахсар 40 сирэйдээх халын «Саха сирэ» хаһыакка суруйтарыы төлөбүрдээх, оттон ыйга 2-тэ чараастык тахсара босхо тарҕатыллар буолла. Босхо «Саха сирэ» хаһыат почтанан кэлбэт, эмиз тулаайах оҕо курдук автобуска «олордуллан» ытыллар, дойдута автовокзал буолла. Ити курдук ким да баҕатынан түгэппэт правительство босхо хаһыата

мунгана сылдьар. Ырынак үйэтигэр олоробут эрэ диригэтийдэбит. Дьэ, ол иһин бассаап сонуну баһылыр. Сымыйа буоллабына, сыаналаах телефонун алдытыан дуо? Аны бассаапка сымыйа сонуну ыытан баран сотторбут, ып-ырааһынан көрбүт киһини туох диэххиний? Ирдэхэр да, тоокколоһор да кыаһын суох. Онтон хаһыакка суруллубуту суоруон дуо?

Хаһыат барыта чэппиэргэ тахсар, онтон атын күннэргэ бассаап эйигини арахсыбакка кэпсэтэр, мунаардахха эппиэттир, такси диэн улгум көлөнү сакаастыгыны. Харчыга да буоллар, наадаһын барытын быһаартаран, сэргэхтик олоробун. Тойон кур-

дук дархаһыан олбуорун айаһыттан олорсоһун, харчыгы баһыбын кытта биэрэбин. Дьэ, итинник олоробут.

Улууспут иһинээҕи буруйу-сэмэни «Криминальная Якутия» хаһыат хаһан ылан таһаарар, бэрээдэпит түспүбүт курдук. Ыттарбыт сүгүн сырыттаһарына, полиция да наадата суох буолууһук. Полиция начальнига бэрээдэги кэһии туһунан хаһыакка таһаарар сэрэхтээгин билэн, сөбүлээбэт үһү. Чэ, кэбис, тохтоох, аны тылбыттан хаптарым.

Кытаатан улууспут хаһыатыгар «Энсиэлигэ» суруйтарым. Аныгы дьон харҕаһын көрөн чопчу этилэрдэ киллэрин. Хаһыат хас биридди киһи кыһалжатын быһаарсар, ыйытар, кэпсиир аналлааһын умнуман. Үлэлибит аҕай диэн интервью биэрэр улуус бары салайааччыларыттан ыйытыахха,

туруорсуохха.

Биһиги корреспонденттарбыт наар бырааһынныгы, үбүлүөйү, кэрэ бэлиэ дааталары бүтүн балаһанан хайҕаан суруйаллар, хайҕаммыт киһи төбөтө эргийиэх курдук. Ол оннугар үбүлүөйдээх дьон ахтыларынан туспа кинигэ онгон таһаарыахха. Бэчээтир тэрилтэ элбэх.

Улууспут хаһыатын «Энсиэлини» сэргэх, аныгыты тыыннаан биэриэххэ. «Саха сирэ» хаһыат «Кыым» үтүктүбүтүн баппакка, атын саналы тыһыны киллэрэбит уолдаста. Дьонтон ыйыттааха: «Хаһыакка барыта ооннуу, көр-нар, оскуола учууталлара, үбүлүөй, 365 күннээх халандаарынан бырааһыннык кэпсэнэр, ол иһин суруйтарбаппыт», - дириллэр.

К. ЕРЕМЕЕВ — ТИЛИН, Кыһыл Сыыр

Санарбат буолуохха сатамат!

Сайдыылаах XXI-с үйэҕэ биир өттүнэн сатарыйыы күүскэ барар диэн сыаналыам этэ. Ол курдук, быыстала суох буолар быыбардар өйдөмөтө түгэнирээ элбээн иһэллэр. Кандидаттартан сорохторо карьера инниттэн, сорохторо партия модьуйуутунан быыбарга кириспэллэр, ол эрэн быыбардааччыларга эрэннэрибит тылларын талыһыннылар да умнан кэбиһэр адыһанаттаахтар. Быыбар кэнниттэн тутта тула өттүлэригэр хайаан да бэйэлэрин эрэ дьонно, ол иһин аймах-билэ, атас-доһор, киһи туһугар тингилэхтэрэ элэйиэр диэри сүүрбүт-көппүт дьону түмэллэр, кинилэргэ боточчу дуоһунастары босхолоон биэрэр үлэни саҕалыыллар.

Оттон баччаанга диэри үлэтин кыайар, идэтигэр бэрииллээх, өр сылларга таһаарылаахтык, ситиһиллээхтик үлэлээбит дьону холдоһуу төһө сөптөөбүтү дии саныгыты? Ол да иһин буолуо баҕар-баҕарыма хайа эрэ кандидат туһугар илин-кэлин түһэн, бэрт буола сатааһын, быыбар ухханыгар атын дьону үрдүнэн атыллааһын курдук бөрүкүтэ суох көстүү үөһэттэн аллараа араҥага тийиэ олус элбээбитин көрө-истэ билэбит.

Урут уруккуттан, сэбиэскэй саҕаттан культура тэрилтэлэрэ мэлдьи кыһарҕаҥна сылдьааччылар. Дьон-сэргэ ыарахан кэмнэргэ санааларын түһэрбэккэ кэлбитигэр дьобуус хамнаска үлэлиир культура үлэһиттэрин кылааттарын ким мэлдьэһиэй? Арай 2017 сылтан кинилэр хамнастара лаппа үрдээн санаалара өрө көтөүллэн, харахтара сырдаан үлэлэрэ биир оннук хотуулаах буолан эрэр. Уноха «хамнаскыт аһара үрдүк» диэн сорох салайааччыларбыт сирэй-харах анһар буоллулар. Дьингэр хамнаһы тэнгэ ирдэбил күүһүрдэ, идэҕэ стандарт олохтонон, модельнай, көдүүстээх диэн нуормалар о.д.а. баар буоланнар хас биридди культура үлэһиттэ улахан түбүккэ түстүлэр. Биллэн турар тыа сиригэр култуура тэрилтэтигэр үлэлиир уустуктардаах, үлэһит барыны бары сатыыр, дьону угуйар, түмэр дьобурдаах буоллаһына эрэ үлэтин түмүгэ көстөр.

Ааспыт сыл бүтүүтэ, 2019 сылга кириэн баран уларыйы-тэлэрийи күүһүтэх өттүбүттэн күөрэйэн кэллэ. **Бастатан**, культуура управлениетын суох онгору, социальнай хайысхалаах тэрилтэлэри барыларын холбоон сана управление олохтоно сырытта. Хата, сана дьыл кэннэ алҕастарын өйдөөн, культуура управлениетын төптөрү баар гыннылар. Этэнгэ буоллаһытына муус устар бүтүүтэ улууспуттар культуура салаата тэриллэбитэ 75 сылын бэлиэтиэхпит.

Иккиһинэн, улууспут киинин баһылыга Андрей Новгородов тохсунньу 10 күнүгэр А.Ф. Шестаков аатын сүгэр норуот айымньытын дьэтин дириэктэрин Парни-

кова Александра Алексеевнаны үлэтигэр ууратан кэбистэ. Төрүөтэ — үлэтин дуоҕабара болдоһо бүһүтүнэн. Сокуон уонна формальнай өттүнэн сөптөөх курдук эрээри, тустаах салайааччы үлэтэ үтүө түмүктэрдээх буоллаһына дуоҕабар уһатыллыан сөп диэн сокуонга ыйылла сылдьар эбээт. Александра Алексеевна ааспыт сылларга үлэтин Нам селотун олохтоохтору сирбэттэрэ баар чаччы. Ону аҕыһаа холобурунан чингэтэн биэрдэхпинэ сатанар.

А.А. Парникова салайар норуот айымньытын дьэтигэр ангардас 2018 сылга 178, ол иһингэр «Ленскэй нэһилиэк» МТ 46 сакааһын 50-нэн аһара толорон, араас ис хоһоонноох тэрээһиннэри онордо. Эттэххэ дөбөн, хас биридди тэрээһингэ салайааччы үлэһиттэрин сөптөөхтүк аттаран туруоран, үлэлиир усулуобуйаларын толору хааччыйан, кинилэртэн сөптөөх ирдэбили эрэйэн тэрийи үгүс билииттэн уонна сатабылтан тахсар. Аны туран, сыл устата 391 кыттааччылаах, 35 интэриэстэринэн холбоһуктар, ол иһингэр 135 оҕону түмэр 10 кулубунай холбоһук тигинэчи үлэлээн кэллилэр. Маныаха эбэн эттэххэ, 2017 сылы кытта тэннээтэххэ норуот айымньытын дьэтигэр дьон сылдьытын ахсаана 33 277-тэн 41 693-кэ диэри элбээбит, ол эбэтэр 8 %-нан.

Өссө биир улахан ирдэбил сэбиэскэй саҕаттан олохтомута, ол культура тэрилтэтэ үбү киллэриитэ буолар. Маны ааспыт сыллары кытта тэннээн көрөр эбит буоллаха: 2016 с. - 869 тыһ. 600 солк., 2017 с. - 653 тыһ. 500 солк., оттон 2018 с. - 1 мөл. 509 тыһ. 450 солк. кирибит. Бу чопчу сыһпаралартан Александра

Алексеевна мөлтөхтүк үлэлээтэ диэн сыанабыл хайдах да туруон сатамат.

Үһүс ирдэбили ойуччу тутан суруйдаахха, ол эбэтэр норуот айымньытын дьэтин иһинэн үлэлиир айар коллективка сыл устата туох ситиһиллэннилэр диэнгэ: 2018 с. республика бастын коллектива «Ньургунун» үгкүү-хор коллективын (сал. Кутукова Е.А.) үгкүүһүтэ (хореограф Попова М.С.) XXV-с норуоттар икки ардыларынааһы фольклор фестивалын

Е.А.) аудио-дискэлээх кинигэлэрин таһааран ырыаны сэнгээрэччилэргэ бэртээхэй бэлэҕи онордо. 2018 с. хореограф М.С. Попова «Ыччат айар инициативалара» диэн бүтүн Россиятааһы бырайыакка «Музыка уонна хореография» номинацияга кыайан 500 тыһ. солк. грант ситиститэ, ону тэнгэ «Нам улууһа» МТ баһылыгы 100 тыһ. солк. грантын ылбыта.

Өссө тоһоһолоон эттэххэ, 2018 сыл түмүгүнэн «Ленскэй нэһилиэк» МТ (баһылык Нов-

чытын дьылжатын быһаарыһа идэлээх сойууһу кытта тоҕо сүбэлэспэтэ? Үлэлиир коллектива уонна культура управлениета А.А. Парникованы үлэҕэ хаалларар туһунан туруорсуу суруктарыгар киһини ылыннарар, итэҕэтэр эппиэт бэриллибэтэ.

Бастатан, улуус киинин нэһилиэһин айар дьобурун сайыннарар, сынныалантын тэрийэр сороктуу А.Ф. Шестаков аатынан норуот айымньытын киинэ дьингэр нэһилиэк дьаһалтатын боломуочуйатыгар хаалларбакка, улуус дьаһалтатыгар биэрэр ордук этэ. Уруккуну кытта тэннибин: райсовет культуураҕа отдела оройуон культуура тын барытын салайан олоһута — үлэһити үлэҕэ ылыттан саҕалаан материалнай базатын барытын көрөн. Культура бюджетин отдел иһинэн бухгалтерия дьаһайара. Аҕыһаа сылын аһара санаа онгостубут культуурабыт дьыбарыаһа тутуллан, үлэлиир, сынныанар усулуобуйа биллэрдик тупсан нэһилиэһин ити дьэтигэр кургүөмнээхтик сылдьыаҕа. Оттон хас быыбар ахсын салайааччытын бэрчээккэ курдук уларыта сырыттаһытына, үлэтэ даһаны биир оннук буолуоҕа. Онон норуот айымньытын дьэтин статуһун үрдэтэн улуустааһы культура уонна норуот айымньытын дьэтигэр ааттырыбыт ордук буолуоҕа.

Иккиһинэн, нэһилиэк баһылыга Андрей Григорьевич Новгородова уонна улуус киинин олохтоохторугар туһаайан этиэм этэ: бу үөскээбит балаһаннаны көннөрөргө өссө да бириэмэ баар, ол курдук Александра Алексеевна Парникованы үлэтигэр төптөрү ылан айар-тугар дьобура өссө күүскэ сайдарыгар кыахта бириэһин! Инники өттүгэр үлэлиир баҕалаах уонна дьобурдаах дьонго, чуолаан салайааччыларга, хаһыс сыһан хатыламматын, тус санаанан салайтарбакка уопсай интэриэһи өрө тутарбыт бары өттүнэн үчүгэй буолуо этэ диэн түмүктүүбүн.

Р.Н. ГОРОХОВА, культура үлэһиттэрин идэлээх сойууһун улуустааһы комитетын председателэ, «СР культуура тын туйгуна», нэһилиэк II-III ыһырылаах сэбиэтин депутата, «Ленскэй нэһилиэк» МТ бочуоттаах гражданина

ХАҤЫС СЫҤЫАН ХАТЫПАММАТЫН

(Венгрия) кыайылааһынан; Сербияга буолбут XVII-с фольклор фестивалын кыайылааһынан; онтон вокальнай ансамбыллар «Дьүөгэлэр», «Нарыйаана» (сал. Кутукова Е.А.), нуучча ырыатыгар «Коробейники» (сал. Новгородова О.А.), «Энсиэли хотуннара», «Сулустаана», «Одун» (сал. Неустроева И.) оҕолорго, «Добун» (сал. Татаринов А.И.) эр дьонго, үгкүү коллективтара «Далбар» (сал. Тихонов С.М.), «Кыталына» (сал. Винокуров П.А.), фольклорнай бөлөх (сал. Петрова Т.Р.) республика, улуус иһинээҕи конкурстар лауреаттарынан, дипломаннарынан буолбуттара.

Методическай отдел (сал. Петрова Н.В.) фонданы ханатыыга былааннаахтык үлэлиир, ол курдук «Коробейники» норуодунай ансамбыл 15 сыллаах үбүлүөйүгэр кинигэ, «Туллук хаара» улуустааһы мелодистар түмсүүлэрин (сал. Кутукова

городов А.Г.) улууска бастын үлэлээх дьаһалтанан ааттаммытыгар, ол иһингэр «Культура эйгэтигэр» номинацияга тиксигитигэр А.А. Парникова салайан кэлбит норуот айымньытын дьэтин кылаата быһаарылаах диэтэхпинэ сыһаа буолбата буолуо.

Ити курдук кылгас кэм иһингэр лаппа улахан ситиһиллэри хааччыйыт, коллектив уонна нэһилиэһинэтин ыгыттыбылын, өйбүлүн толору туһанар салайааччыны, ангардас дуоҕабар болдоһо эрэ бүттэ диэн сигэнэн, кыс орто үлэтигэр тохтоон кэбиһэрин туох диэн сыаналыахха сөбүт? Мин саныаһар, бу түбэлтэҕэ улуус киинин баһылыга А.Г. Новгородов үөһэ ыйылыбыт объективнай төрүөттэри аахсыбакка тус бэйэтин сыһанынан салайтаран, биитэр ким эрэ киһиитигэр кириэн маннык быһаарыныны ылыммыт курдук. Улуус киинин культуура тын дьэтин салайаач-

Уйулда эйгэтэ

Нам 1-кы №-дээх орто оскуолатыгар Нам улууһугар социальнай-психологическай сулууспа тэриллбитэ 25 сылыгар анаммыт тэрээһиннэр үрдүк таһымга буолан аастылар.

* * *

Нам 1-кы, 2-с №-дээх, алын сүһүөх оскуолаларыттан, гимназияттан, үөрэхтээһин кииниттэн, Хамафатта саха-француз лицейтэн, Үөдэй, Модут, Хамафатта орто оскуолаларыттан уопсайа 56 педагог, 128 төрөппүт Нам алын сүһүөх оскуолатын педагог-психолога, «Педагог-психолог-2018» республикатаабы конкурс кыайыылааҕа А.В. Винокурова «Решение психолого-педагогической проблемы в образовательной среде» диэн авторскай семинарыгар; «Метафора тела», «Рисуночные тесты», «Чудо из газеты», «Метафорическая карта. Внутренний ребенок», «Использование кинезиологии в работе педагогов», «Научно-исследовательская работа», «Счастливая семья – счастливый ребенок», «Са-

БИЛИИЛЭРИН ХАНАТТЫЛАР

2019-01-31 16:14

хаэтнофитнес», «Сивцевские олимпиады для родителей» диэн улуус уопуттаах психологтара, социальнай педагогтара ыышпыт маастар-кылаастарыгар сылдьан элбэби биллиилэр-көрдүлөр. билиилэрин ханаттылар.

Эдэр психологтарга анаан «Психолог будущего» диэн семинар-практикум ыытылынна.

Сивцева Надежда Ивановна, II Хомуस्ताах нэһи-

лиэгин музейын директора: «Иннэ анньар тэрили баайы» диэн маастар-кылаас тэрийдибит. 2010 сылтан 40-тэн тахса сыл оҕо иитиитигэр олорон анаабыт Евсей Павлович Сивцев аатын үйэтитэр сыаллаах «Сивцев олимпиадатын» ыытабыт.

Бастакы Сивцев аабыларын оскуола иһинэн, онтон 2013 сылтан улуус таһымга ыышпытыт, онтон кэнники олимпиадаларытын

тардыһыннарыны көрдөрдүбүт».

Оконешникова Саргылана Афанасьевна, Хатырык оскуолатын педагог-психолога: «Бүгүн үбүлүйдээх сылбытын үлэбитин отчуоттуубут. 4-с кылаас төрөптүгүгэр анаан «Метафорическая карта» диэн бырайыактыр ньыманан дьарыгы көрдөрдүм. Саха киһитэ дэбигис аһыллан биэрбэт уйулдалаах. Бу ньыма оҕону арыларга, сайыннарарга олус табыгастаах».

Софронова Эдита Спартаковна, Затон оскуолатын педагог-психолога: «Рисуночные тесты» диэн маастар-кылаас ыыттым. Уруһуй көмүтүнэн киһи ис туругун быһаарарга үөрэттим».

Охлопкова Елизавета Аркадьевна, төрөппүт: «Доруобуйатыгар хаачахтаах оҕону кытта дьарыктаныны көрдөрдүм, бэйэ дьыалатын тэриниэххэ сөбүн кэпсэтим. Уолбунаан хаһыатынан куоска дьыэтин, корзина, ваза онорбуппун быыстапкалаатым».

А. КОРЯКИНА

Спорт – дьулуур, спорт – тулуур

Олунньу 7-10 күннэригэр Дьокуускай куорат «Стерх» спортивнай комплексыгар дьахталлар уонна эр дьоннор ортолоругар баскетболга республикатаабы күрэхтэһии ыытылынна. Манна эр дьонго икки лиганан уонна дьахталларга бири лиганан, уопсайа 26 хамаандаттан 276 оонньооччу түмсэн, үс күн устата бэрт сыты оонньууну көрдөрдүлөр.

Нам улууһун эр дьонун хамаандата бастакы лигага Дьокуускай уонна Хагалас хамаандатын кэнниттэн үһүс миэстэни ылла, хамаанда күүстээх састаапка кыабын толору туһанна. Манна Намтан Николай Тимофеев «Бастың сүрүн оонньооччу» ааты ылан анал бириһинэн наһарадаланна.

* * *

САХАЛЫ ОСТУОЛ ООҢЬУУТУН ТУЛА

Олунньу 8 күнүгэр Дьокуускай куорат «Самородок» бассейн спортивнай саалатыгар, доруобуйаларыгар хаачахтаах дьон ортолоругар өбүгэлэрбит үгэстэринэн остуол оонньуутугар республикатаабы күрэхтэһии ыытылынна.

Доруобуйаларынан биес кардиискэ арахан, хабылык уонна хаамыска көрүнгөр бэрт сыты уонна имигэс хамсаһылаах оонньуулары көрдөрдүлөр. Бу күрэхтэһиигэ физическэй культура уонна спорт республикатаабы адаптивнай спордун өйөбүлүнэн - барыта 18 хамаандаттан 103 спортсмен кытынна. Нам улууһун хамаандатыттан мөлхөхтүк истрэ эр дьон бөлөхөр 86 саастаах Егор Петров иккис миэстэни ылан, бэйэтин сааһынан атыттары баһыйан-баһыйда.

* * *

БАСТАКЫ КОМПЛЕКСНАЙ СПАРТАКИАДАҒА

Саҥа сылбытыгар киирэн баран, олунньу 16 күнүгэр, I Хомуस्ताахха «Нам улууһа» МТ комплекснай спартакиадатын сүрүн көрүнгөр, мастардыһытыгар күрэхтэһии ыытылынна. Нэһиликтэр икки ардыларыгар ыытыллар үгэскэ кубулуйбут улахан тэрээһингэ 14 хамаандаттан 200-кэ кыттааччы, дьахталлар, эр дьон уонна бэтэрээн эр дьонус помуоска күүстэрин холостулар. Манна Көбөкөн, Фрунза, Кыһыл Дэриэбинэ, Граф Бизрегин нэһиликтэрэ биллибэт

ЭРЭҢИИНЭ МЭЭЧИК ТИБИРГЭЭТЭ

биричинэнэн кыттыбатылар.

Кылаабынай судьуйа Н.Э. Константинов салайааччылаах судьуйалыыр састаап бири күнүнэн, туох да сыысхала суох, чопчу тэрийэн ыышпытын бэлиэтиир тобоолуох.

Уопсай түмүккэ ордук бэлэмнээх: үс чемпионнаах, түөрт иккис уонна икки үһүс призердаах - II-с Хомуस्ताах хамаандата барыта 43 очкону хомуйан бастакы миэстэни ылла. Иккис миэстэҕэ 56 очкону ылбыт Хамафатта нэһилигэ уонна үһүс миэстэҕэ хаачыстыбанан 73 очколаах Ленскэй нэһилиэк хамаандалара табыстылар.

Онтон үс бөлөххө: улахан нэһиликтэргэ - Хамафатта, Ленскэй нэһилиэк, I-кы Хомуस्ताах, орто нэһиликтэргэ - II-с Хомуस्ताах, Модут, Партизан уонна кыра нэһиликтэргэ - Түбэ, Арбын, Бөтүң нэһиликтэргэ инники табыстылар.

* * *

САХАВА КИИН ЗОНАТА

Олунньу 16 күнүгэр Хамафатта нэһилигэргэ волейболга сүрүн састаапка СахаВА РВЛ (региональной волейбольной лига) киин зонатын сүмэрдири турнира буолан ааста. Барыта кыргыттарга 7, уолаттарга 5 волейбол кулууптара: Кэбээиттэн, Горнайтан, Хагаластан, Жатайтан, Тулагыттан уонна Намтан иккилии хамаанда кыттан, икки бастакы кыайылаах хамаандалар СахаВА финалыгар Илин Энгэр, Бүлүү бөлөх уонна Хоту зона финалистарын кытта киирсиэхтэрэ.

Кыргыттарга бастакы миэстэни Хагалас, иккиһи Нам-I уонна үсүһү Горнай хамаандалара ыллылар. Онтон уолаттарбыт олус табыллан оонньон бастакы миэстэни ыллылар. Иккис- Горнай, үһүс- Кэбээйи хамаандалара буоллулар. Кулун тутар ыйга Нам улууһун кыргыттар уонна уолаттар хамаандалара финалга кыттар быраабы ыллылар.

* * *

ОБОЛОР ФАЙТЕРДАР СУОЛЛАРЫНАН

Олунньу 14-17 күннэригэр Дьокуускай куорат «Кыайы 50 сыла» спорт дьыарыаһыгар кикбоксинга, сахаттан бастакы спорт маастара Александр Иванов кэриэһигэр, XV-с чем-

пионат уонна Уһук Илин федеральной окуругар бастыыр иһин «К» тийилигин (раздельн) күрэхтэһиитэ ыытылынна. Манна саастарынан арахан, үс бөлөххө сыгыты киирсиилэр боолулар.

Бу турнирга Намтан Дмитрий Черноградский тренердээх 2003-2004 уонна 2001-2002 сыллаах төрүөх оҕолор үрдүк ситиһиилэнэн кэллилэр. Ол курдук, 2003-2004 сыллаах оҕолорго 51 киилэҕэ Тит Босиков I-кы миэстэни, 54 киилэҕэ Вова Попов II-с миэстэни ыллылар. Онтон 2001-2002 сыллаах юниордарга 52 киилэҕэ Василина Сивцева I-кы миэстэ уонна 54 киилэҕэ Дьулусхан Петров, 63,5 киилэҕэ Дьулустан Сивцев III-с миэстэлэри ыллылар.

* * *

АРТЁМ ВАРДАНЯН СИТИҤИИТЭ

Олунньу 16-17 күннэригэр Дьокуускай куорат «Дохсун» физкультурнай манеһыгар, сахалы многоборьба «Чемпион Кубога» диэн Дьыгын оонньууларын сэттэ төгүллээх кыайыылааҕа Иван Белолобская бириһингэр, бу сайын «Үс Хатын» ыһааҕар Дьыгын оонньуутугар кыттар быраабы ылар иһин сүүмэрдир күрэхтэһии ыытылынна. Араас улуустартан барыта 37 мүлдьү бөвөлөрө, мадьыны баатырдара, күлүмэх күүстээхтэрэ уонна сымса сүүрүктэрэ мустан, аар саарга аатырбыт Уйбаан Белолобская күүстэрин көрдөрдүлөр. Барыта сэттэ көрүнгө: «үс төгүл үс» ыстаныга, тутум эргииргэ, мас-рестлингэ, оҕунан ытыга, 400 миэстэрэҕэ сүүрүүгэ, хапсаҕайдаһан тустууга уонна тааһы көтөүүгэ илин-кэлин түһүстүлөр.

Икки күннээх сыралаах киирсии кэнниттэн 26 очкону хомуйан Горнайтан Дьулустаан Ноговицын кыайылаах аатын ылла. Бири очконан хаалан, бири дойдулаахпыт Артем Варданян иккис миэстэни ылан, инники ситиһиитигэр улахан эрэли хаалларда. Үһүс миэстэҕэ Амма ааттааҕа Леонид Филиппов тахсан, Егор Филипповы, Владимир Федоровы, Айсен Ботугеви төрдүс, бэһис, алтыс миэстэлэргэ үтэйдэ.

ОНТУОН

«ХАП-ТАПТАР» - РЕСПУБЛИКА КҮРЭХТЭҤИИТИГЭР

Олунньу 9 күнүгэр Дьокуускайга сахалы остуол оонньуутун спорт көрүнгүнэн киллэрбит А.И. Донской төрөөбүтэ 90 сылыгар аналлаах республика чемпионата буолан ааста.

Ити иннинээҕи күн «Самородок» адаптивнай спорт киинигэр республика инбэлииттэрин чемпионата ыытылынна. Бу икки күрэхтэһиигэ Намтан 13 спортсмен кыттыны ылла. Уопсайа 100-н тахса кыттааччы кэлбит.

Күрэхтэһии 4 бөлөхүнэн барда. Намтан Егор Иванович Петров бэйэтин бөлөх бастаабыт спортсмены кытта очукуола тэннөнөн, сэрэбэйинэн иккис буолла. Киһи 30 хабылыгы 1.21.36 бириэмэҕэ, хаамысканы 25/2 - биес аһаар эргиири онордо.

Ити күн «Сахалы остуол оонньуутун сайыннары тускулара» диэн республика остуол оонньуутун федерациятын президең О.Г. Григорьева кыттылаах төгүрүк остуол тэрилинэ. Элбэх этии, киэн кэпсэтии, санаа атастаһыы, наһарадалааһын буолла. Биһиги улуспуттан сахалы остуол оонньуута сайдытыгар кылаатын иһин Көбөкөн орто оскуолатын учуутала Н.Х. Сокольников бэлиэтэнэ. Надежда Хрисанфова оҕолору, улахан дьону дьарыктыыр, улуус күрэхтэһиилэригэр судьуйалыыр.

А. Донской кэриэһигэр чемпионатка 12 улуустан 110 киһи мандатнай хамыһыһыан аһан күрэхтэһиигэ кирирдэ. Күрэхтэһии аһыллытыгар маастар нуорматын толорбут Оксана Рожица, Владислав Поповка (Мэнэ Хагалас), Ян Готовцевка (Уус Алдан), Устинов Алексейга (Амма) удостоверениеларын үөрүүлээх быһыыга туттардылар.

Намтан 9 киһилээх толору хамаанданан кыттыны ыллыбыт. 4 бөлөхүнэн, бэһис бөлөххө маастардар туспа оонньоотулар. Миэстэҕэ тиксибэтэрибит да, бирирдиллэн оонньооччулар көрдөрүүлэрин тупсардылар. Бастыңнар хабылыгы 0.57.97 бириэмэнэн бүтэрдилэр, хаамыскага 8 эргиири иккилиитэ, үстүүтэ тонсуйан хабаллар. Биһиги бастыңмыт Е. Петров 7 эргииртэн ордугу онордо.

Федерациябыт президең Л.П. Румянцева саҥа форма бэлэхтээн спортсменнар санааларын көтөхтө. Күрэхтэһиилэрибит кирири усунуостаах буолан эрэллэр. Бу сырыыга федерациябыт чилиэннэрэ баа өттүнэн киллэрбит усунуостарынан кытынныбыт. Инникитин улуска тренер ыстаата көрүллэрэ буоллар диэн баа санаалаахпыт.

Бу көрүң улуска сайдар кыахтаах дуу, суох дуу диэн ырытыһаахха, сүбэлэһиэххэ, хамсаһын таһаарар уолдыаста.

М. ОХЛОПКОВА, федерация салайааччыта

Понедельник, 25 февраля

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.20 Сегодня 25 февраля.
День начинается 6+

16.00, 02.50, 03.05 Мужское
/ Женское 16+
18.00 Вечерние Новости
18.50 На самом деле 16+

Среда, 27 февраля

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00, 03.00
Новости
09.20 Сегодня 27 февраля.
День начинается 6+

14.00 Наши люди 16+
15.15, 03.55 Давай поже-
нимся! 16+

Пятница, 1 марта

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00
Новости
09.20 Сегодня 1 марта. День
начинается 6+

11.10 Теория заговора 16+
12.15 Идеальный ремонт 6+
13.25 Живая жизнь 12+

Воскресенье, 3 марта

06.45 Х/ф "Тот самый Мюнх-
гаузен" 12+
08.20 Часовой 12+
08.50 Здоровье 16+

РОССИЯ 1

Понедельник, 25 февраля

05.00, 09.25 Утро Рос-
сии
09.00, 11.00, 14.00,
20.00 Вести
09.55 О самом глав-
ном 12+

Прямой эфир 16+
21.00 Т/с "Склифосов-
ский" 12+

Среда, 27 февраля

05.00, 09.25 Утро Рос-
сии
09.00, 11.00, 14.00,
20.00 Вести
09.55 О самом глав-
ном 12+

12.50, 18.50 60 Минут
14.45 Кто против? 12+

Пятница, 1 марта

05.00, 09.25 Утро Рос-
сии
09.00, 11.00, 14.00,
20.00 Вести
09.55 О самом глав-
ном 12+

11.40 Х/ф "Осторожно!
Вход разрешён" 12+

Воскресенье, 3 марта

04.40 Т/с "Сваты" 12+
06.40 Сам себе режис-
сёр 12+

Понедельник, 25 февраля

06:00 Клипы 12+
06:30 Чэгиэн-чэбдик буо-
луохха! 6+
06:45 Готовим вкусно и
полезно 12+

10:15 Эн сулускун! 12+
10:45 Дойдум дьоно 12+

Суббота, 02 марта

06:00 Геван 6+
06:30 Спорт-клуб 6+
07:30 Новый день 6+

10:15 Эн сулускун! 12+
10:45 Дойдум дьоно 12+

Суббота, 02 марта

06:00 Геван 6+
06:30 Спорт-клуб 6+
07:30 Новый день 6+

Понедельник, 25 февраля

12.00 Д/ф «Вся правда про
...» 12+
12.30 Д/ф «Утомлённые сла-
вой» 16+

09.10 Десятка! 16+
09.30 Смешанные единобор-
ства. Bellator. Гран-при тяже-
ловесов. Финал. Фёдор Емелья-
ненко против Райана Бейдера.

Среда, 27 февраля

12.00 Д/ф «Вся правда про
...» 12+
12.30 Д/ф «Утомлённые сла-
вой» 16+

09.10 Десятка! 16+
09.30 Смешанные единобор-
ства. Bellator. Гран-при тяже-
ловесов. Финал. Фёдор Емелья-
ненко против Райана Бейдера.

Пятница, 1 марта

12.00 Д/ф «Вся правда про
...» 12+
12.30 Д/ф «Утомлённые сла-
вой» 16+

22.15 Зимняя Универсиада -
2019 г. Церемония открытия.
Прямая трансляция из Крас-
ноярска

Суббота, 2 марта

12.00 Бобслей и скелетон. Че-
мпонат мира. Бобслей. Двойки.
4-я попытка. Прямая трансляция
из Канады

09.10 Десятка! 16+
09.30 Смешанные единобор-
ства. Bellator. Гран-при тяже-
ловесов. Финал. Фёдор Емелья-
ненко против Райана Бейдера.

Воскресенье, 3 марта

12.00 Бобслей и скелетон. Че-
мпонат мира. Бобслей. Двойки.
4-я попытка. Прямая трансляция
из Канады

Доруобуйа
харыстабылыгар

Саҥа сыл аайы булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр дойдуну, республика олохтоохторугар сыһыаннаах уларытыылар киирдиллэр. «Сахамедстрах» хампаанна - Саха сиригэр медицинскэй страховкалааһын өнгөтүгэр соботоһун бөдөн тэрилтэ. Нэһилиэнньэ 84%-н хабар. Ааспыт сылга түмүктэр уонна быйылгы тосхоллор тустарынан генеральной дириэктэр Галина Варфоломеева кэспир.

- Галина Дионисьевна, страховкалаамтыгэр дьонно медицинскэй көмө көрүнгүр сылааһы санардыллар. Бу уларытыылар тустарынан сырдатан дуо, медицинскэй көмөтүгэр наадыгар киһи туғу билиэхтээбэй?

Бүгүнгү күнгэ медицинскэй уонна страховка эйгэтин үлэһиттэрэ доруобуйа харыстабыла көрдөрүнээччи туһааннаах буоларын ситиһэллэр. «2019 сылга уонна 2020-21сс. былаанаммыт болдоххо нэһилиэнньэ босхо медицинскэй көмөнү махтанан госу- дарственной программа» кирибит санардыылар кэм ирдэбиллэр уонна дьон эрэллэр эппиэттииллэр дии саныбын. Холбуура, 2019 сылга аан бастакытын искэн ыарыылаах киһини балыһа эмтээһингэ орто норматив олохтонно. Онон булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр

«САХАМЕДСТРАХ»: 2019 СЫЛГА БУЛГУЧЧУЛААХ МЕДИЦИНСКЭЙ СТРАХОВКАЛААҤЫНГА БЫРААПТАРЫН УОННА КЫАҤЫН БИЛСЭБИТ

искэн ыарыыны эмтээһингэ элбэх үп көрүллэр буолла. Итиэннэ ЭКО-ну онорор өгө кэнээтэ. Манна эбии 2019 сылга «травматология, ортопедия» уонна «сүрэх-хаан ыарыыларын хирургията» салааларга саҥа үрдүк технологиялаах медицинскэй өнгөлөрө киридиллэр. Уларытыы эмтээһин болдохтор эмиз табыста. Искэн ыарыылаахтарга компьютернай томография (КТ), магнитнай-резонанснай томография (МРТ), однофотоннай эмиссионнай компьютернай томография (ОФЭКТ) уонна ангиография түһэр болдох икки төгүл, 30 күнтэн 14 күнгэ диэри, кыччаата.

Тохсунньу 1-кы күнүттэн тиһи эмтээһин өнгөлөрүгэр Саха Сиригэр олохтоохторугар анал балыһаа сыһыны уонна учуоттааһын саҥа регламена, биридии киһиэхэ анаан төлөбүрү оноруу нымата олоххо кирирдэ. Ол эбэтэр, киһи булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр тиис эмтиир балыһатын сылга биридэ уларытар бырааптанна (олорор сиригэр уларытыытыттан ураты). Манна булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр үлэһиттэр чааһынай клиникэлэр эмиз хабылыннылар. Саҥа регламен оворго, улахан дьонно өгө хаачыстыбатын, таһым уонна эппиэтинэни үрдэтэр инниттэн ылынылына.

- Хампаанна үбүлүөй чугаһаата. Сыыспат буоллаһына, эһил «Сахамедстрах» үйэ чиэспэрдээх үбүлүөйүн бэлиэтир. Бүгүнгү күнгэ тэрилтэ туох ситиһиллээбэй, түмүктэрдээбэй?

«Сахамедстрах» үлэтин-хамнаһын 1995 сылтан саҥалаабыта. Бу 24 сыл тухары үлэбит сүрүн ситиһитинэн

- дьон биһиэхэ толору эрэлин ааттыбыт. Ити хайысхаҥа түмүктэритинэн киэн туттабыт. Бүгүнгү күнгэ «Сахамедстрах» акционернай уопсастыбаҥа 819 тыһыынча кэриҥэ киһи страховкалаах, бу Саха сиригэр бүтүүн страховкалааммыт нэһилиэнньэтин 84%-на буолар. Магадан уобалаһыгар 13 тыһыынчаттан элбэх киһи страховкалаах. Страховкалааммыт дьон быраабын толорорго уонна нэһилиэнньэни көмүсүүргэ республика ыраах уонна уһук хоту улуустарыгар бэрэстэбиитэлистибэ арыһан үлэлэтэбит. Билигин Саха сиригэр үрдүнэн полис биэрэр 54 пууннаахпыт. Итиэннэ ааспыт сылтан биһиэхэ саҥа кыттыһар эбэтэр болдоххо ааспыт полистаах дьонно, саҥа төрөөбүт оворго электроннай полистары онорууну саҥалаабыт. Бу өгө көдүүстээбин бигэргэттэ. Номнуо 11 тыһыынча сайаапка кирибиттэн, 10 тыһыынчатын түгэттибит.

- Мин саныаһар, улахан болдомтоҥу хампаанна страховка бэрэстэбиитэллэригэр туһаайар булгуччулаах. Кэм көрдөрүөнүн, бу институт быраабы көмүсээһингэ көдүүстээбэ, туһалааһын билиннэ.

Хампаанна 3 сыл устата страховка бэрэстэбиитэллэр үс таһымнаах институттарын тэрийдэ. Бу страховкалыыр тэрилтэни уонна эмтэнээччини ситимнир үлэ саҥа нымата. Былырын үһүс таһымнаах бэрэстэбиитэллэр үлэлэрин саҥалаабытара. («Сахамедстрах» бастакы таһымнаах бэрэстэбиитэллэрэ 2016 сыл от ыйыттан, иккис таһымнаахтара - 2017 сыл тохсунньу туттан эбээһинэстэрин толороллор). Бу 17 анал квалификациялаах

медицинскэй көмө экспертэ- рэ хас биридии страховкалаах киһиэхэ тус сырдатыы үлэтин таһынан, медицинскэй көмө төһө толорутук, кэмигэр, хайдах таһымнаах оноруолуулулар. Киһи диспансеризацияны ааһарын уонна искэн ыарыылаах дьон эмтэниитин кэтииллэр, ытыгылыбыт үлэни ырыталлар. 2018 сылга экспертэр 136 тыһыынча медицинскэй көмөнү чинчийдилэр, итинтэн 14%-гар сыһа-халты баарын буллулар. Итиэннэ страховка бэрэстэбиитэллэр страховкалаах дьонтон кирибит 197 суругунан сайабылыаннаһы көрдүлэр. Илэрээ сылы кытта тэҥнээтэххэ, чаччы оруннаах үнсүү 1,5 төгүл элбээбит. Бу көрдөрүү дьон булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын туһунан элбэти билэрин-көрөрүн, сырдатар үлэ таһаарылаахтык барарын туһулуур. Маныаха Саха Сиригэр, бүтүн дойдуну бастыҥ специалистара, салайар уорганнара хампааннабыт үтүө түмүктэрдээх үлэтин элбэхтэ үрдүктүк сыаналаан тураллар. «Сахамедстрах» - страховка бэрэстэбиитэллэр институттарын тэрийэн үлэлэтигэр Россияҥа бастыҥ хампаанналартан биридэстэрэ.

- Биһиги улуспут олохтоохторо диспансеризацияны төһө көхтөөхтүк ааһалларый? Ити салаа үлэһит бири сүрүн хайысхата буолар...

Нам оройуонугар «Сахамедстрах» тэрилтэҥэ 20121 киһи страховкалаах. Чаччы, диспансеризация ыарыыны эрдэттэн быһаарарга уонна сэрэтэргэ улахан суолталаах. Страховка бэрэстэбиитэллэрбит бу көрдөрүүнү туһатын, бары кыаһын биллэрлэр. Киһилэр көмөлөрүнэн 2018 сыл

га эһиги улускутугар 1929 диспансеризациялаан ааһаах дьонтон 1991 киһи миэстэтигэр көрдөрүнүүнү аастылар.

- Түмүккэ, Россияҥа айанна «Сахамедстрах» полиһа туғу махтанан дьонно-сэргэҥэ санатыхха. Киһи ханнык көмөнү ылыан собуей?

Хас биридии киһи «Сахамедстрах» полиһа Россия Федерациятыгар бүтүннүү үлэһиттэр билиэхтээх. Булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын ситимигэр кириэн балыһаа, поликлиникаҥа босхо көрдөрүнүөххэ сөп.

«Россияҥа булгуччулаах медицинскэй страховкалааһын» туһунан 326-с федеральной сокуонна олобуран, полис Бүтүн Россиятаағы булгуччулаах страховкалааһын базовой программатыгар тирэбирэн үлэһит. Маныаха атын регионна сылдьан санардыы ыарыдаһытына эбэтэр уруккуттан баар ыарыгыт бэргээтэһинэ, полиһынан туһанаргытын өйдүөх тустаахтыт. Онтон былаанаммыт көрдөрүнүү сыһыарылыбыт балыһаа ааһахтаах. Өскөтүн эһиэхэ медицина көмөтүгэр аккаастаахтаһына, бэйэбит страховка итэҥэтиллээххитигэр эбэтэр олорор сиргит страховкалааһынна территориятаағы пуондатыгар тутатына тахсыхтаахтыт. Россия субъектарын пуондаларын төлөпүөннэрэ медицина киинэрин истиэндэлэригэр ыйыллаллар. Итиэннэ страховкалаах киһи Саха сиригэр доруобуйа харыстабылыгар бири кэлим иһитиннэр киһигэр 8-800-100-14-03 нүөмэргэ босхо эрийиэн сөп. Манна туһааннаах, толору субэни биэриэхтэрэ.

«Сахамедстрах» АО СМК лицензията: 2873.№-дээх - 01 ОС, сэтинньи 9 к., 2016 с.

Важно знать!

ЯЩУР

В связи с чрезвычайной ситуацией в Хабаровском и Приморском краях вызванной вспышкой ящура свиней, создавалась угроза распространения возбудителя ящура на территории Российской Федерации, при перемещении восприимчивых к этому заболеванию животных, а так же продукции, полученной от восприимчивых к этой болезни животных. В неблагополучных пунктах в этих краях проводятся мероприятия по ликвидации заболевания под контролем территориальных управлений Россельхознадзора.

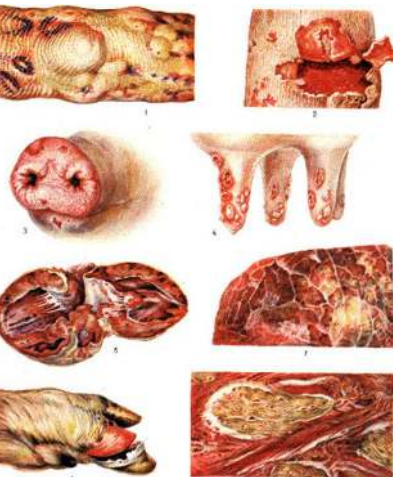
Ящур (афтозная лихорадка, эпизоотический стоматит) - острое инфекционное заболевание животных, главным образом крупного рогатого скота, коз и свиней, выражающееся в лихорадке и образовании сыпи в виде пузырьков (афт) на слизистой полости рта и на коже в области копыт. Наиболее подвержены заболеванию молодые животные, у которых ящур протекает тяжело, с массовой гибелью. Эта болезнь может принимать ши-

рокое распространение среди животных в виде эпизоотий. Заболевание человека ящуром встречается лишь в виде единичных случаев и не принимает среди людей эпидемического распространения, поскольку восприимчивость к ящурю человека невысока. Ящур от человека к человеку не передается.

Переносчиком инфекции могут быть и невосприимчивые к ящурю животные, такие как собаки, кошки, лошади, а иногда и куры, утки, гуси, воробьи и другие птицы. Из диких животных болеют ящуром: олени, косули, лоси и другие парнокопытные животные.

В России заболевания ящуром среди животных регистрируются с 1881 года.

Возбудитель РНК-содержащий вирус очень чувствителен к нагреванию: в молоке при 100°C он погибает в течение 5 минут, а при пастеризации молока при 70°C - в течение 30 минут. В колбасных изделиях сохраняется до 50 дней, в замороженном мясе - до 1 года. В высушенном состоянии вирус может сохраняться живым довольно длительно, например, на фураже до 3-6 месяцев, на шерсти животных - до 4-х недель,

на одежде, обуви, шинах колес - до 3,5 месяцев. Он долго остается жизнеспособным во влажном состоянии. Так, в навозной жиже сохраняется до месяца, в мерзлом навозе - до 1 года, на пастбищах и в стогах сена в осенне-зимнее время - до 6 месяцев.

В организм человека вирус попадает через пищеварительный тракт (ротовую полость) с мясом, с молоком и молочными продуктами; возможно заражение через микротравмы кожи при соприкосновении с больными животными.

Источником инфекции для человека, так же служат

больные ящуром домашние животные: крупный рогатый скот, козы, овцы, свиньи. Они выделяют вирус со слюной, мочой, испражнениями и, главным образом, с молоком. Инкубационный период у животных составляет от 1 до 21 дня. Заразным является кровь и мясо больных животных. От одного животного к другому ящур передается прямым соприкосновением, через зараженный фураж, так как вирус может длительно сохраняться на предметах, а главное воздушно-пыльным путем.

В целях недопущения распространения ящура необхо-

димо осуществить следующие мероприятия:

- контроль за перемещением животных и продуктов животного происхождения, соблюдению режима «предприятий закрытого типа»;

- не осуществлять вывоз, ввоз с/х животных без согласования ветеринарных специалистов. Не покупать привозное мясо животных сомнительного происхождения без сопроводительных документов.

Если нет ящура среди животных - его нет и среди людей.

Управление ветеринарии
Намского улуса

ИНФОРМАЦИЯ О ПУБЛИЧНЫХ СЛУШАНИЯХ ПО ВОПРОСУ:

«Проект лимитов и квот добычи лося, благородного оленя, дикого северного оленя, косули, кабарги, снежного барана, бурого медведя, соболя и рыси на территории Республики Саха (Якутия) в сезон охоты 2019/2020 года (на период с 01.08.2019 - 01.08.2020г.)» и «Оценка воздействия на окружающую среду намечаемой хозяйственной и иной деятельности при освоении предлагаемых объектов лимитов и квот добычи копытных животных, бурого медведя, соболя и рыси на территории Республики Саха (Якутия) в сезон охоты 2019/2020 гг.».

Госинспектор отдела ДОХ и
ООПТ Намского ИГЭН Эверстов С.И.

КЭРИЭСТЭБИЛ

Бу дьыл олунньу 19 күнүгэр тапталлаах кэргэним, ийэбит, эбэбит, эдьийбит, балтыбыт Корякина Полина Петровна орто дойду олобуттан ыарахан ыарыыттан барбыта 1 сылын туолла.

1963 сыллаахха маус устар 16 күнүгэр Нам оройуонун Салбан нэһилиэгэр Мария Иосифовна, Петр Егорович Соловьевтар дьиз кэргэннэригэр иккис оҕонон күн сиригэр көрбүтэ. 1970 сыллаахха Салбан алын сүһүөх оскуолатыгар үөрэнэ кирибитэ. Үөрэхтээх кыһамнылаах, оскуола иһинэн ытыллар араас тэрээһиннэргэ мэлдьи көхтөөх буолан, өрүү холобурга сылдыар үөрэнээччи этэ. Дьиз кэргэнигэр балыстарын көрөн-истэн, ийэтигэр көмөлөнөн, дьиз кэргэн саамай сүрүн тирэбэ этэ. Кэпсэтинньэн, элэккэй буолан үгүс элбэх дьүөгэлэрдээбэ. 1973 сыллаахха дьонноро Партизанна көһөннөр Партизан арыс кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ кирибитэ. Аҕабыт өрүү бултуур, ийэбит совхозка үлэлиир буоланнар, Полина дьиз үлэтин өрүү бэйэтэ дьаһайан, астаан барытытын көрөн-истэн улаатынарбыта.

1978 сыллаахха Партизан оскуолатын, 1980 сыллаахха 1 Хомуस्ताах орто оскуолатын бүтэрэн баран киномеханик үөрэхтээх Дьокуускайга үөрэнэр. Үөрэбин бүтэрээт Үөдэйгэ, Партизанна, Салбанна өр кэмнэргэ киномеханигынан үлэлээбитэ. Ол быһыгар совхозка ыйрааһы көрөөччүнэн, маҕаһына рабачайынан үлэлээбитэ. 1988 сылтан 1998 сылга диэри

кулуупка уборщичанан, худ. салайааччынан үлэлээбитэ. Онтон 2002-2006 сс. ЖКХ-да операторынан үтүө суобастаахтык үлэли сылдыан ыарахан ыарыы буулаан уурайбыта.

Полина 1984 сыллаахха олоҕун аргыһын Корякин Василий Петровичи көрсөн ыал буолан, 3 оҕолонун, сиэннэрин 34 сыл бииргэ олонор, олох дьолун билэн бардаҕа дьиз бэйэбитин уоскутунабыт. Кэлбит ыалдыгыты көрсөн, хонор хоһонону маанылаан, итии чэйинэн күндүлээн, чаччы да биһиги ийэбит, эдьийбит саха маанылаах Далбар Хотуна этэ. Оҕолорун үлэһит, үөрэхтээх дьон онортоон, ыал буолалларыгар хас биирдүүлэригэр көмөлөнөн, дьизлээн-уоттаан ийэ, эбэ, кэргэн быһыытынан барытыгар холобур буолар этэ.

Мань таһынан хас биирдии аймактарыгар, балтыларыгар, бырааттарыгар көмөлөнөн, кинилэргэ өрүү сүбэ-ама биэрэн, бары кини сылаас сыһыаныгар бигэни улааттаахпыт. Үөрэххэ дьулуурдаах буолан Саха Государственной университетигэр саха салаатыгар үөрэнэ кирибитэ, хомойуох иһин доруобуйатынан кыһайан бүтэрбэтэ. Ол да буоллар, кини саха тылын лаппа баһылаан, саха суруйааччыларын айымньыларын ааҕан, хоһооннорун өрүү үөрэтэн, барыбытын саха тылын таптыырга үөрэтэрэ. Тарбаҕар талааннаах иистэннээн буолан түүлээхтэн араас бэргэлэр, биллэр тигэрэ.

Күндү кэргэним, ийэбит, эбэбит, эдьийбит ситэ олоҕорго олохтон оҕолоро, сиэннэрэ, аймактара салгыатара! Быдан дьылларга быраһаай!

Аҕата, кэргэнэ, оҕолоро, кийииттэрэ, күтүөтэ, сиэннэрэ, бииргэ төрөөбүттэрэ

Бу 2019 сыл олунньу 22 күнүгэр биһиги күн сиригэр көрдөрбүт, ийэ, аҕа буолуу аатын, дьолун бэлэхтэбит бастакы оҕобут Артахинова (Усова) Лина Дмитриевна соһучу этин эппитини эмискэ ыалдыан бу орто дойдуттан, күн сырдыгыттан түргэнник, хомолтолоохтук барбыта 3 сылын туолар.

Биһиги Усовтар дьиз кэргэн бастакы тапталлаах оҕобут Артахинова (Усова) Лина Дмитриевна ханна да майгынына баг кэрэ айылҕалаах, саха сиригэр уһулччулаах госуударственнай, политическай деятелэ М.К. Аммосов дойдутугар Хатырыкка от ыйын 13 күнүгэр 1982 сыллаахха күн сиригэр көрбүтэ.

Бастакы тапталлаах оҕобутугар Хатырыктааҕы эбэтин аатын Лина (Февральна) дьиз ааттаабыһыт.

Кыыспыт Лина оскуола иннинээҕи дьоллоох оҕо сааһа эргэ оскуола сиригэр Барылааска ааспыта. Манна кыыспыт ыаллы оҕолордуун, кыргыттардыын бодоруһан, доҕордоһон сарсыардаттан кээһэнни диэри элбэхтик оонньообуттара, сүүрбүттэрэ-көппүттэрэ.

Биһиги кыыспыт Лина ийэтин, аҕатын төрдүлэригэр нуучча хаана баарбуолан сырдык, маҕан дьүһүннээбэ, купкугас сырдык баттахтааҕа.

Барылааска кыыспыт Лина кыра оҕо эрдэвинэ сорох билбэт дьон дьизэбит таһынан ааһан иһэн: «Туох нуучча оҕото сылдыарый?» - дьиз таһынааҕы ыаллартан ыйгыталаһаллара үһү.

1989 с. күһүн биһиги дьиз кэргэн Хатырыкка улахан сана дьиз туттан көһөн барыһыт.

Ити сыл күһүнүгэр кыыспыт Лина 7 сааһыгар Хатырык орто оскуолатын 1-кы кылааһын үөрэнээччигэ буолбута. Лина оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан кылааһын, оскуолатын үлэтигэр, олоҕор көхтөөхүк кыттар. Элбэх күрэхтэһиилэргэ, субуотуньуктарга, күһүнүн совхозка хортуоппуй хостоһунугар сылдыһара.

Лина 4-10 кыл. диэри үөрэнэригэр кылааһын салайааччытынан Хатырыктан төртүттээх, үрдүк үөрэхтээх, билиилээх-көрүүлээх, кыһамнылаах педагог Попова Людмила Николаевна үлэлээбитэ.

Ити үөрэнэ сылдьан Лина Хатырыктааҕы оскуола библиотекатын бастыҥ аҕаааччытын аатын ылбыта.

Ол туһунан Хатырыктааҕы оскуола библиотекара К.К. Попова 2005 с. Дьокуускай куоракка Хатырык оскуолатын 75 сыллаах юбилейдаах сылыгар бэчээттэнэн тахсыбыт кинигэтигэр «Кынат үүннэрибит, куорсун астарбыт оскуолабыт» дьиз суруйуугар манньк суруллубут: Библиотекаҕа оҕолор тиһигин быспакка өрүү сылдыаллара, кинигэ ааҕыы культураныгар үөрэнэллэрэ. Ордук элбэхтик Прокопьева Люба, Сивцев Дима, Сивцев Вася, Потапов Алеша, Усова Лина у.д.а. ааҕаллара.

Биһиги бу кинигэни кыыспытын Линаны кэриэстээн оҕолоро, кэнээһки сиэннэрэ улаатан, үлэһит, киһи-хара буолан баран көрүүхтэрэ, билиэхтэрэ, ийэлэрин үтүө санаанан ахта-саныы сылдыахтара дьиз харыстаан уура-харайа сылдыахпыт.

Кыыспыт оскуола олоҕор көхтөөхтүк кыттарын, үчүгэй үөрэбинэн, бэрээдэгинэн оскуолаттан элбэх грамоталары, махтал суруктары ытталлара.

Хатырыкка 10 сыл олоҕор буһурут түргэнник, биллибэккэ ааспыта. 1999 с. сайын Лина М.К. Аммосов аатынан Хатырык орто оскуолатын ситиһилээхтик бүтэрбитэ.

Сэбиэскэй былаас суох буолбутун кэнниттэн дойду үрдүнэн ыһыллы-тоҕуллу саҕалаабыта. Совхозтар ыһыллыбыттары, тыа сиригэр үлэлиир, олоҕор ыарахан буолбута. Үлэлиир, олоҕор балаһыанна ыараабытынан биһиги дьиз кэргэн 1999 с. күһүнүн Хатырыктан оройуон киһинигэр Намна көһөн кэлбиһпит.

2000 с. кыыспыт Лина Дьокуускай куоракка проф. колледжка үөрэнэ кирибитэ. Ити үөрэнэ сылдьан кэргэн тахсыбыта, ыал буолбута. Ыал буолан, алаһа дьиз тэринэн, ийэ аатын ылан биһиэхэ 4 сиэни (1 уол, 3 кыыс) бэлэхтэбитэ.

Бу орто дойдуга мэлдьи кэлбит киһи дьиз суоҕа буолуо, дьон бары даҕаны Дьылҕа Хаан ыйааһынан эрдэттэн олоҕо быһаарыллан, суруллан, ыйыллан ким уһун, ким кылгас олоҕу олонор ааһар дьиз сорох учуонайдар, үөрэхтээх дьон суруйааччылар. Дьылҕа Хаан ыйааҕа төһө уһун, кылгас олоҕу анаабытын, биэрбитин биһиги бэйэбит да билбэппит.

Дьылҕа Хаан ыйааҕа биһиги бастакы оҕобутугар, кыыспытыгар Линабытыгар олох аҕыйах сылы биэрбит, анаабыт эбит. Ол курдук биһиги кыыспыт Лина эмискэ ыалдыан Намнааҕы таас балыһаҕа 3-4 хонук, кэнники реанимацияҕа сытан 2016 с. олунньу 22 күнүгэр эдэр 34

сааһыгар сылдьан бу күн сириттэн барбыта, сырдык тыһына быстыбыта.

Биһиги бастакы төрөппүт оҕобут, кыыспыт Артахинова (Усова) Лина Дмитриевна (1982-2016 сс.) төһө да кылгас олоҕу олоҕордо, күн сырдыгар кэлбит аналтын толорон барда дьизэхэ сөл.

Бу күн сырдыгар кэлэр хас биирдии киһи бу орто дойдуга ыал буолан, алаһа дьиз тэринэн, кэнээһки ыччаты хаалларан, өгүлгэрин, бэйэтин олоҕун салгыыр, аатын ааттар дьону хаалларан аналлаах бу күн сиригэр кэлэр эбит.

Ол курдук биһиги кыыспыт Артахинова (Усова) Лина Дмитриевна бу кылгас олоҕор ыал буолан, алаһа дьиз тэринэн биһиэхэ 4 сиэни бэлэхтээн, бэйэтин олоҕун салгыыр, аатын ааттар дьону хаалларан барда. Биһиги кыыспыт Лина бу орто дойдуга кэлэн олох амтанын, ийэ дьолун, олох үчүгэйин-куһаҕанын, кэрэтин, ыараханын-чэпчэкигин барытын билэн-көрөн бардаҕа буолуо.

Бастакы оҕобут, кыыспыт Лина бу орто дойдуга биридэ бэриллэр олоҕун ситэри олоҕорго, эбээ аатын-дьолун билбэккэ, сиэннэрин, оҕолору улаатан үлэһит, ыал, киһи-хара буолалларын көрбөккө бу күн сириттэн эмискэ ыалдыан барбыта олус хомолтолоох.

Билигин кыыспыт Лина күн сиригэр хаалларбыт оҕолоро, сиэннэрбит, ийэлэрин тапталлаах дойдутун Намын сиригэр дойду онгостоннор олоҕор, үөрэнэллэр. Ийэлэрэ ситэ олоҕорго олоҕун чиэстээхтик салгыахтара, ийэлэрин аатын үтүө аатынан ааттатыахтара дьиз эрэнэ хаалабыт.

Тапталлаах бастакы оҕобут, кыыспыт Лина сырдык дууһата, тыһына ырайга тахсан оҕолорун көрө-билэ, араначчылы-арчылы сылдыа дьиз эрэнэбит.

Биһиги дьиз кэргэн ыарахан, хомолтолоох күммүтүгэр куус-көмө, өйбүл буолбут Дьокуускай куораттааҕы, Намнааҕы аймактарытыгар, үлэлиир тэриэлэтигэр «Түөлбэ» оҕо сайтар киһинигэр, КСК-РСДЮСП-ҕа (дир. С.П. Ядрихинский, АХЧ - А.П. Гоголев), Хатырыктааҕы оскуола кылааһын салайааччытыгар Л.Н. Поповага өссө төгүл махтал тылларын этэбит.

Тапталлаах кыыспыт Лина уһун уугар сымнаастык, сылаастык утуу.

Төрөөбүт, тапталлаах дойдун Намын сымнааҕас буора сылаас суордан буоллун. Быдан дьылларга быраһаай.

Эбэтэ, ийэтэ, аҕата, бырааттара, балта, оҕолоро

ВСЕ ОБ АНАЛИЗАХ

(Окончание. Начало см. на стр.3)

При лейкозах изменяется количество лимфоцитов (может быть выше или ниже, но никогда не бывает нормальным). Падает уровень тромбоцитов (может быть в 4-5 раз ниже нижней границы нормы). СОЭ при лейкозах значительно увеличивается.

Язва, колит и проч. заболевания желудочно-кишечного тракта

Нужно сдать: копрограмма. Как часто: 1 раз в 2 года. Позволяет выявить болезни кишечника, желчевыводящей системы, поджелудочной железы.

Для диагностики *хеликобактерной инфекции*, которая является причиной гастритов и язв желудка, используется уреазный дыхательный тест (одним из продуктов метаболизма бактерии Helicobacter pylori является уреазы).

Эндокринные заболевания

Надо сдавать: анализ крови на гормоны щитовидной железы.

Как часто: 1 раз в год или после сильных стрессов. Важный показатель: гормон ТТГ (тиреотропный гормон) — основной регулятор работы щитовидной железы, который вырабатывается гипофизом.

Норма — 0,4-4,0 мЕд/л. Повышенный уровень ТТГ крови может свидетельствовать о гипотиреозе — заболевании щитовидной железы (вырабатывается недостаточное количество гормонов). Пониженный уровень ТТГ называется тиреотоксикозом и характеризуется избытком гормонов щитовидной железы в организме, что может привести к нарушению в работе нервной системы, а также нарушить работу клеток, отвечающих за правильный ритм сердца.

Гепатит

Надо сдавать: анализ крови из вены на наличие антител. Как часто: 1 раз в год или после операций, сомнительных половых связей.

Косвенно судить о наличии гепатита можно по наличию билирубина в анализе мочи. В норме его быть не должно.

Нефрит, пиелонефрит и пр. Болезни почек и мочевыводящих путей

Надо сдавать: анализ мочи общий. Как часто: 2 раза в год. Важный показатель — концентрация белка. Она должна быть ниже 0,140 г/л

<p>Күндү таптыыр ийэбит, Кыһыл Дэриэбинэ олохтооҕо</p> <p>ПЛАТОНОВА Марфа Афанасьевна соһуччу ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан аймактарыгар, доботторугар кутурбаммытын тиздэбит. Оҕолоро, кийиитэ, күтүөттэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.</p>	<p>Быраппыт, Никольскай нэһилиэгин олохтооҕо</p> <p>ПРОТОПОПОВ Александр Григорьевич эдэр сааһыгар эмискэ ыалдыан олохтон барытынан ийэтигэр, кэргэнигэр, оҕолоругар, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар диринг кутурбаммытын тиздэбит. Ивановтар, Жирковтар, Юшковтар.</p>	<p>Таптыыр, убаастыыр убайыт, үлэ ветерана</p> <p>ВИНОКУРОВ Иннокентий Иннокентьевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан саҕаспар Антонина Николаевнага, оҕолоругар Катяра, Алешаҕа, Марфага, Кешаҕа, сиэннэригэр диринг кутурбаммытын тиздэбит. Балта Л.П. Пестрякова, Мамонтовтар, Даниловтар, Пестряковтар, Ивановтар.</p>
<p>«Хатыҥ Арыы нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, нэһилиэк Сэбиэтэ, ветеранарын Сэбиэтэ, общественноһа, Кыһыл Дэриэбинэ олохтооҕо, үлэ ветерана</p> <p>ПЛАТОНОВА Марфа Афанасьевна соһуччу ыалдыан, олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар, билэр дьонугар диринг кутурбаммытын тиздэбит.</p>	<p>Никольскай нэһилиэгин олохтооҕо</p> <p>ПРОТОПОПОВ Александр Григорьевич күн сириттэн соһумардык туораабытынан кэргэнигэр, бииргэ үлэлиир коллегабыйтыгар Наталья Николаевнага, оҕолоругар Коляҕа, Федяҕа, Алисаҕа диринг кутурбаммытын тиздэбит.</p>	<p>«Хатырык нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, общественноһа Хатырыктааҕы участковой балыһа медицина эрэтэтигэр Заровняева Елена Ивановнага тапталлаах аҕата, эһэлэрэ, Саха сиригэр үтүөлээх архитектора</p> <p>ТУПРИН Иван Спиридонович уһун ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барытынан диринг кутурбаммытын тиздэбит.</p>
<p>Оскуолаҕа бииргэ үөрэммит күндү доборбут</p> <p>ПРОТОПОПОВ Александр Григорьевич олохтон соһуччу туораабытынан кэргэнигэр Наталья Николаевнага, оҕолоругар диринг кутурбаммытын тиздэбит. Хамаҕатта орто оскуолатыгар бииргэ үөрэммит оҕолоро.</p>	<p>Никольскай нэһилиэгин «Веснянка» оҕо уһууаһын коллектива.</p>	<p>Коллектив Намской ДЮСШ по спортивной борьбе им. П.П. Юмшанова выражает глубокое сожаление коллеге Протопоповой Надежде Георгиевне по поводу кончины любимого отца, ветерана пожарной части Таттинского улуса</p> <p>ПРОТОПОПОВА Георгия Георгиевна Скорбим вместе с Вами.</p>
<p>Бииргэ үөрэммит доборбутугар, үөрэппит оҕобор Федяҕа, ийэтигэр Наталья Николаевнага, убайыгар Коляҕа, балтытыгар Алисаҕа аҕалара, кэргэнэ</p> <p>ПРОТОПОПОВ Александр Григорьевич олохтон соһуччу туораабытынан диринг кутурбаммытын тиздэбит. Аһыгытын тэнгэ үлэстэбит. Е.М. Шапошников аатынан Хамаҕатта орто оскуолатын 2018 с. выпускнигара, кылаас салайааччыта.</p>	<p>Партизан нэһилиэгин, Нам улусун Бочуоттаах олохтооҕо, СР тыа хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ</p> <p>ОКОНЕШНИКОВ Кайн Прокольевич ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барытынан дьиз кэргэнигэр диринг кутурбаммытын тиздэбит. Намтан В.Г., Е.Е., Г.Г. Колмогоровтар.</p>	<p>ГКУ РС(Я) «Намское управление социальной защиты населения и труда при МТ и СР РС(Я)» выражает глубокое сожаление родным и близким по поводу кончины ветерана тыла и труда, вдовы участника Великой Отечественной войны, Почетного гражданина Намского улуса</p> <p>ЗВЕРЕВОЙ Валентины Ивановны.</p>

БЛАГОДАРИМ!

Администрация ГКУ РС (Я) «Намского СРЦН» в лице директора Л.М.Маркова выражает Вам искреннюю, глубокую благодарность за оказанную благотворительную помощь детям, оказавшимся в трудной жизненной ситуации.

Очень приятно осознавать, что в наше время есть люди, готовые помочь и протянуть руки помощи – это наши постоянные меценаты, спонсоры, индивидуальные предприниматели, частные благотворители:

Совет молодежи Министерства финансов РС(Я), Межрегиональный профессиональный союз работников АК «Алроса» (ОАО) «Профалмаз» - руководитель Парняков К.М., директор центра отдыха «Гавайи» Цао Сао И, региональный директор транспортной компании СДЕК Высоких А.Ю., Потапов Д.С., ЯГО МО «Подорожник» исп. директор Подгорова Л.А. ответственный секретарь ПДН и ЗП Намского улуса Кутукова А.П., админ. МО «Ленский наслед» вед. спец. отдела семьи Слепцова А.И., адм. МО «Хатын-Арынский наслед» вед. спец. по соц. работе Сивцева Н.Д., Никольский музей землепользования им. И.С.Шарапова директор Протопопова П.Р., редакция «Энсиэли» Намского

улуса гл. редактор Касьянов В.Г., директор к/т «Сардаана» Обутов П. Л. и продавец Ю.Шергина, ИП «Федорова М.Е.», заведующий ОП ГКУ «Центр поддержки предпринимательства РС (Я)» в Намском улусе Тарабукина М. С., Евангелийская церковь «Слово» Обутова С. И., ИП «Протопопов А.П.» маг. «Алекс», ИП «Попова М.В.», директор маг. «Теплогаз» Осипов В.В., ИП «Изюков А.Г.» маг «Сайылык», ИП «Балсуков А.Г.» маг. «Центр», ИП «Молчанова Н.Е.» маг. «Нива +», ИП «Сокольников А.Н.» маг. «Ника», ИП «Макарова С.И.» маг. «Светлана», ИП «Птицын А.А.» кафе «Аргыс», ИП «Бугаев В.В.» каток «Нэлэгэр», ИП «Верховцев» маг. «Миннингэс», ИП «Жирков Е.В.» доставка японской и итальянской еды «SuNAMi», всем предпринимателям «Энсиэли Хотуннара», ИП «Филиппова В.Е.» кафе «Сардана», Филиппова В. Е., Графский профессиональный лицей №2 директор Жирков Н.М., педагог Новгорова Г.В., Ядрихинская И.Г., Павлова Е.И., д/с «Мичил» №12, ст. подг. группы – рук. Винокурова А.В., инспектор ПДН Потапова О.Г., ст.тренер Намского ДЮСШ по вольной борьбе Сивцев К.А., СХПК «Эрэл» молокозавод I – Хомустах., Никольский музей им. И.С.Шарапова, руководи-

телю Намавтоледе Охлопкова А.И. IV «А» кл. НСОШ №2 кл. рук. Новгорова Л.Г., МБОУ НУТ им. Н.С. Охлопкова «Юные патриоты» - VII классы рук. Готовцева О.М., VII кл. «а» кл.рук. Колодезникова Н.П., жительница с. Хатырык, пенсионерка Ощепкова М.С., житель с. Харыйалах Ноговицын Н.С., преподаватель НПК им. И. Винокурова Иннокентьева Т.П., Егорова М.И. работник д/с «Чуораанчык», Петров А.А., Федоров А.П., Охлопков Н.В., Сивцев Ю.М., Дмитриева А.А., Байдын Н.А., Колесова Н.Г.!

Меценатство всегда и везде считалось почетным занятием. Так пусть Ваше благородство и участие в жизни детей, кто в них очень нуждается, пусть вернутся к Вам стoriей.

Пусть Ваша доброта и щедрость будут вдвойне вознаграждены. Мы верим, что всякий совершающий дела милосердия непременно получает воздаяние в своей жизни.

Поздравляем дорогих наших спонсоров с приближающимися праздниками 23 февраля и 8 марта!

Желаем Вам Всех благ и процветания! Крепкого здоровья, энергии, оптимизма, успехов в труде, счастья. Финансового благополучия и удачи во всем!

«ВНИМАНИЕ ПЕРЕХОД»

ОГИБДД по Намскому району информирует, что на территории Намского района проводится оперативно-профилактическое мероприятие «Внимание переход» с 20 по 22 февраля 2019 года в целях стабилизации обстановки на автомобильных дорогах и в населенных пунктах, усиления работы по профилактике и предупреждения дорожно-транспортных происшествий с участием пешеходов.

ОГИБДД по Намскому району

© Вниманию собственников многоквартирных домов, находящихся в управлении УК АО «Намкоммунтеплоэнерго»:

Доводим до вашего сведения, что на основании заключенного договора между УК АО «Намкоммунтеплоэнерго» и ООО «ЯКУТСКЭКОСЕТИ» на оказание услуг по обращению с твердыми коммунальными отходами информируем, что сбор платы за сухой мусор за январь, февраль 2019 г. будет производиться в кассе АО «Намкоммунтеплоэнерго».

Касса находится по адресу с. Намцы ул. Чернышевского, 14 (первый этаж), телефон для справок 42-195.

Услуга	Период оплаты	Тариф
Сухой мусор	01.01.2019	94,34 руб. с человека ежемесячно
	31.12.2019	

Военный комиссариат Намского улуса Республики Саха (Якутия) проводит набор курсантов для подготовки граждан, подлежащих призыву на военную службу весной 2019 года в Намском ТШ РО ООГО «ДОСААФ» России в РС(Я) по специальности водитель категории «С».

Основные требования:

- годные на военную службу по состоянию здоровья;
- не привлекавшиеся к уголовной ответственности.

2. Информация для выпускников поступающих в военные учебные заведения.

По всем вопросам обращаться в военный комиссариат Намского улуса РС (Я) по адресу: с. Намцы, ул. Ойунского, д. 8 (отделение призыва 2 этаж) или по тел. 41-161.

Начальник отделения ПШГВС военного комиссариата Намского улуса РС(Я) В. Сивцев

© Нам сэлиэнньэтин киинигэр 2 этээстээх, гарахтаах, уһаайбагыгар тугуулардаах дьиэни атылыбыт, оҕуруот сирдээх, уу, гаас баар. Сьаната кэпсэтиинэн.

Куоракка благоустроеннай кыра дьиэбэ эбии төлөөн атастаһааха сөп.

Тел.: 89182684007

БИЛЭРИИЛЭР ОБЪЯВЛЕНИЯ

© Энергосбыт усиливает работу с потребителями-неплательщиками
Энергосбыт Якутскэнерго усиливает работу по снижению задолженности за энергоресурсы, в том числе по ограничению подачи электроэнергии потребителям-неплательщикам. Ограничение подачи элек-

троэнергии производится в соответствии с Правилами предоставления коммунальных услуг, утвержденными Постановлением Правительства РФ №354 от 6 мая 2011 года.

Чтобы не попасть под ограничительные санкции, потребителям необходимо погасить долги или заключить соглашение об оплате задолженности в рассрочку. По вопросам заключения соглашений о рассрочке выплаты задолженности нуж-

но обращаться в отделения и участки Энергосбыта по месту жительства.

Телефоны для справок: 41-979, моб. 8-914-272-09-76, 8-914-820-09-72

Намский участок ЯО Энергосбыта ПАО «Якутскэнерго»

© Продается трактор МТЗ-82 1980 г.в., находится в с. Модут.

Тел.: 89246619401

Кылаабынай редактор В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛЛАР:
редакторы солбуйааччы — 41332,
хаһыаты таңгы — 41332,
бухгалтерия — 41141,
факс — 41141.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральной сулууспа СР управлениетыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — **ПИ №ТУ14-0216**.
Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэтитин, дьиэбит аадырыһын чопчу ыйын. Редакцияга киирбит суруктар төннөрүллүбэттэр. **Автор этэрэ хаһыат санаатынын мэлдьи биир буолбат.**
«ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата.
Редакция, издатель аадырыһа: 678380, СР, Нам улууһа, Нам сэл., Ст. Платонова уул., 1/2 корп.
Типография аадырыһа: Дьокуускай к., Виллойскай переулук, 20
E-mail: Namtsy41141@mail.ru

Хаһыат «Якутия» медиа-холдинг АУо типографиятыгар бэчээттэнэн.
Аадырыһа:
Дьокуускай к., Виллойскай переулук, 20
Формата А3. Кээмэйэ 3,0 бэчээт. лиис
Көңүл сьананан атылланар
Индексэ — Р0005. Тираһа — 971 экз.
Бэчээкэ илии баттаньтын графига — 12:00 ч. 20.02.2019 с.
Бэчээкэ илии баттанна — 11:20 ч. 20.02.2019 с.